

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фізичного виховання та спорту
Кафедра теорії та методики фізичного виховання**

**ФОРМУВАННЯ АВТОРИТЕТУ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ СЕРЕД УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконала: студентка II курсу
14-211 М групи
Спеціальності 014 Середня освіта
(Фізична культура)
Освітньо-професійної програми
«Середня освіта (Фізична культура)
Горб Марина

Керівник канд.наук з фіз.виховання та
спорту, доцент Степанюк С.І.

Рецензент Боднар Іванна Романівна
докторка педагогічних наук, професорка;
завідувачка кафедри теорії та методики
фізичного виховання Львівського
державного університету ім. Івана
Боберського

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.....	6
1.1. Визначення поняття «авторитет»	6
1.2. Значення авторитету в педагогічній діяльності	7
1.3. Структура педагогічного авторитету.....	9
1.4. Сучасні підходи до формування авторитету.....	14
1.5. Психологічні особливості старшокласників	17
РОЗДІЛ 2. Методи і організація дослідження.....	23
2.1. Методи дослідження.....	23
2.2. Організація дослідження.....	24
РОЗДІЛ 3. Особливості формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників ...	26
3.1. Вагомість складових авторитету вчителя для старшокласників	26
3.2. Дослідження рівня сформованості авторитету вчителя фізичної культури серед учнів старшої школи.....	30
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ	50
Додаток А Визначення вагомості складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.....	52
Додаток Б Визначення старшокласниками рівень авторитету вчителя фізичної культури	53
Додаток В. Визначення авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.....	54
Додаток Г. Програма формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.....	55
Додаток Г. Програма формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.....	57

ВСТУП

Актуальність. Важливим напрямком вирішення проблеми зниження рівня здоров'я підростаючого покоління є фізичне виховання старшокласників. Суттєва роль у формуванні ставлення учнів до занять фізичними вправами належить саме вчителю фізичної культури. Саме вчитель є першоджерелом формування особистого ставлення учня до занять фізичними вправами. Заради цього вчителю необхідно використовувати у своїй роботі різноманітні засоби і методи. За допомогою яких можна впливати на свідомість і поведінку учнів. Одним з вагомих чинників є авторитет педагога. Психологічний вплив якого сприймається інакше, ніж слова та дії пересічного вчителя.

Слово “вихователь” перекладається як людина, яка веде за собою інших. Для успішного керівництва іншими, необхідно спрямовувати себе на розумнішу, цікавішу та освіченішу людину. Тоді авторитет авансуватиме успіх. По-перше, особисто вчителю фізичної культури і його виховним впливам, і, по-друге, тій навчальній дисципліні, яку він веде. Чим вищий авторитет, тим важливіша для учнів навчальна дисципліна, керівником якої він є [3]. Авторитет є надзвичайно важливим показником професійних якостей вчителя фізичної культури. За часту його вважають найважливішим фактором успішності його діяльності.

Останнім часом у психолого-педагогічній літературі зростає зацікавленість до формування особистості вчителя-професіонала. Особливої уваги заслуговує науковий підхід З. Н. Курлянд до особистості вчителя. Він розкриває особливості його професійного саморозвитку, акцентуючи увагу на мотиваційному, емоційновольовому, особистісному та професійно-педагогічному компонентах [2].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами: дослідження виконано відповідно до теми «Соціально-педагогічні та медико-біологічні основи фізкультурно-оздоровчої роботи різних груп населення» за номером державної реєстрації 0118U100260.

Об'єкт дослідження – авторитет вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Предмет дослідження – складові авторитету вчителя фізичної культури, які формують позитивне ставлення старшокласників до занять фізичними вправами.

Мета – визначити авторитет вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Завдання:

1. Узагальнити теоретичні і практичні основи формування авторитету.

2. Визначити рівень авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

3. Розробити програму формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Методи:

1. Теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел.

2. Соціологічне опитування (анкетування).

3. Ранжування.

4. Методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів:

– виявлено основи формування авторитету.

– набули подальшого розвитку наукові дані щодо визначення рівня авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

– перенесено увагу українського наукового дискурсу на стан проблеми формування авторитету вчителя фізичної культури серед учнів старшого шкільного віку.

Практичне та теоретичне значення. Результати досліджень доповняють і розширяють тематику лекційних курсів для студентів з педагогіки і психології фізичного виховання, основ педагогічної

майстерності. Також результати дослідження можуть бути використані вчителями фізичної культури у подальшій педагогічній діяльності.

Апробація результатів дослідження. За матеріалами кваліфікаційної роботи було виголошено доповіді на науково-методичному семінарі кафедри теорії та методики фізичного виховання Херсонського державного університету.

Публікації. Результати кваліфікаційної роботи відображені у збірці наукових розвідок «Магістерські студії» (Івано-Франківськ, 2023), та збірці наукових праць Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15.

Структура і обсяг роботи. Представлена кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня викладена на 46 сторінках машинописного тексту. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі було використано 48 джерел наукової та науково-методичної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АВТОРИТЕТУ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ

1.1. Визначення поняття «авторитет»

В житті багато, якщо не все, починається зі школи, а в школі все починається з вчителя. Кожний час має свого вчителя. Кожний час висуває до нього нові вимоги. В довгих і не простих муках народжується авторитет педагога. Відмовляючись від старих або випадкових рис, суспільство відбирає потрібні якості авторитету.

Визначення феномена „авторитет” знаходимо в багатьох джерелах. Зокрема в психологічному словнику авторитет (від лат. *auctoritas* - влада, вплив) пояснюється як загально визнаний вплив окремої людини, колективу, або організації в різних сферах суспільного життя.

У короткому психологічному словнику поняття авторитет трактується, як загально визнане значення, вплив, поважність (особи, організації, колективу, теорії тощо). Якщо ж мова йде про авторитет окремої особи, то вона користується впливом, повагою, заслуговує повної довіри. Вона не терпить, не допускає заперечень; владна [39].

Авторитет є виразом ставлення підлеглих до існуючої влади. Він є допоміжним засобом в організації і керівництві колективом.

Авторитетність, за словами Н.В. Якси: “... це здатність людини користуватись визнанням та повагою оточуючих”. Також під авторитетом розуміється загально визнаний неформальний вплив окремої особистості. Це одна із форм здійснення влади. Авторитет (нім. *Autorität*, від лат. *auctoritas* — влада, вплив) – в загальному смислі: значення або базується на ньому чи поєднується з ним влада; у вузькому – розумовий вплив, повага, яка наділена визнаною владою чи визнаною мудрістю, знання. Римляни називали визнаною за їх містами владу *auctoritas*. В науці авторитетами називаються люди, відомість яких настільки міцна, що вона служить

поручительством істини. Тому говориться також про віру в авторитет, який базується на довірі до думки чи знань іншої особи [3].

На думку Кондратьєва М.Ю. „авторитет” слугує ефективним методологічним інструментом аналізу і класифікації реальних і уявних авторитетів. Він вважає авторитет – соціальним утворенням. „Авторитет – не просто відношення, а відношення відносин”, – підкреслює Кондратьєв М.Ю.

Поняття “авторитет”, означає вплив на людей, підтримку її ідей і діяльності суспільною думкою, проявом поваги, довіри до неї, навіть віри в неї: в її розум, волю, моральність, здатність творити благо, віддати всі сили заради спільної справи [28].

За твердженням Р.С. Нємова, авторитет – це визнання, повага до людини зі сторони оточуючих людей.

1.2. Значення авторитету в педагогічній діяльності

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренко говорить про педагогічний авторитет наступне: „Авторитет учителя — загально визнана учнями та їхніми батьками значущість достоїнств учителя й заснована на цьому сила його виховного впливу на дітей. До таких достоїнств належать висока духовність, культура, інтелігентність, ерудиція, високі моральні якості, педагогічна майстерність. Професійний авторитет учителя значною мірою залежить також від його становища в суспільстві” [1].

У вихованні і навчанні неможливо обійтись без авторитету, тобто влади педагога. Однак ця сила має бути не руйнівною, а утворюючою. Коли вона сприяє самоствердженню особистості, реалізації творчих потенціалів, тоді педагогічний авторитет виступає потужним каталізатором особистісного впливу вчителя. Якщо ж ця сила принижує, деформує, то перевтілюється в зброю авторитарності, диктату і маніпулювання вихованцями [5, 7].

Ставлення учнів до авторитетного педагога позитивно та емоційно забарвлене та насичене. Чим вищим є авторитет вчителя, тим важливішими є предмети які він викладає. «Те, що говорить улюблений вчитель, сприймається зовсім по-іншому, а ніж те що говорить людина, яку діти зневажають» [8, 17].

Педагогічний авторитет особистості визначає оптимальну форму прояву і розвитку дисципліни і демократії при здійсненні виховних впливів. В іншому випадку педагогічні стосунки тримаються на формальних основах, зовнішніх вимогах, втрачаючи при цьому свій позитивний виховний смисл і здійснюють негативний вплив. Визнанням авторитету вчителя є звертання учня за порадою до педагога, коли школяр не може знайти вихід зі складної ситуації, коли потребує допомоги від дорослих [2].

Проблемою авторитету вчителя займались Макаренко А.С., Станкін М.І., Андріаді І.П., Кондратьєв М.Ю., Сухомлинський В.А. та інші.

У вчителів найчастіше зустрічаються наступні види хибного авторитету: авторитет пригнічення, притискання, відстані, дружби, педантизму, резонерства, хибної доброти [6,17,42].

Авторитет притискання: завойовується шляхом систематичної демонстрації переваги в правах і можливостях утримувати учнів в постійному страху перед покаранням чи насміханням за невдалу відповідь чи виконану вправу, перед криком, покаранням. Такі вчителі провокують дітей на боязливість, підлабузництво або, навпаки, агресивність, неповагу до старших. Ні про яке виховання свідомої дисципліни в даному випадку не може йти мова. Окрім того, грубість розхитує нервову систему учнів, прививає відразу до навчання, підриває повагу до старших. Вимогливість педагога, яка не підкріплена повагою до учнів, набуває формально-бюрократичного характеру.

Авторитет відстані. Педагог прагне завжди тримати учнів на дистанції. Він вступає тільки в офіційні контакти. Прагне бути

недоступним і загадковим, такий вчитель підносить свою персону, створює для себе привілеї навіть дозволяє собі займатись під час уроку сторонніми справами.

Авторитет педантизму. У вчителя існує система дріб'язкових, нікому не потрібних умов, традицій. Він постійно прискіплюється до учнів. При чому його придирки не відповідають здоровому глузду, вони просто нерозумні. Педант несправедливий і його дії є малоефективними. У такого вчителя учні втрачають впевненість у власних можливостях.

Авторитет резонерства. Вчитель, що прагне завоювати таким чином авторитет, постійно повчає учнів, думаючи, що моралізування – головний засіб виховання. До моралізування учні швидко звикають і перестають на них реагувати.

Авторитет хибної доброти Найчастіше такий вид авторитету зустрічається у молодих педагогів. Не маючи достатнього педагогічного досвіду, ці керівники вважають, що учні оцінять їх доброту, попустительство і у відповідь будуть слухняними та уважними. А виходить навпаки. Учні ігнорують вказівки і навіть прохання старшого та ще й насміхаються.

Хибний авторитет може створюватися вчителем і ненавмисно.

1.3. Структура педагогічного авторитету

Велика роль в успішності педагогічної діяльності належить авторитету вчителя. Авторитетний педагог сильніше впливає на учнів, бо авторитетові більше вірять і намагаються його наслідувати.

На думку Зязюна І.А., авторитет є інтегральною характеристикою педагогічної майстерності учителя, яка базується на чотирьох компонентах: педагогічній спрямованості (любов до дітей; інтерес до фізичної культури), знаннях, уміннях, професійно важливих якостях (моральні; комунікативні, вольові; інтелектуальні, атенційні, психомоторні) [23, 47].

Авторитет учителя фізичної культури, на думку низки науковців складається з таких компонентів: авторитет професіонала, авторитет віку, авторитет посади, моральний авторитет, авторитет пригнічення, авторитет відстані, авторитет доброти та авторитет педантизму [5,10,11].

Авторитет, на думку С.Гончаренка, Зязюна І.А., А.Макаренка, Сухомлинського В.О. залежить від особистісних і професійних якостей вчителя [1, 39, 46].

Низька моральність педагога, як людини, може звести на ніщо всі інші компоненти авторитету вчителя [8, 16].

Песталоцці Й. цінував у наставника життєрадісність, чесність, скромність, безпосередність, моральну чистоту. Педагог повинен володіти таким людським якостями, як доброта, щирість, скромність, чуйність, чесність, справедливість.

Основою авторитету, як вважає Ж.Ж.Руссо, є довіра. За його твердженням наставник і вихованець повинні перебувати в товариських відносинах, що ґрунтувалися б на взаємній довірі.

Взаємоповага – обов'язкова умова авторитетності і не тільки в системі «вчитель-учень». На думку Сухомлинського В.А. «...право на повагу має лиш той, хто поважає інших людей» [38]. Іноді і досвідченому, кваліфікованому педагогу нелегко визнати себе неправим в очах учнів, заставити себе звітуватись перед ними як перед рівними собі. Складно завжди і у всьому повністю відповідати тим вимогам, котрі ми висуваємо дітям. Заважають і вікова дистанція, і страх втратити свій авторитет. Але якщо вчителю вдалось переступити ці перешкоди, подолати себе, педагогічний успіх не заставить довго себе чекати. І в середовищі однолітків стосунки будуються саме на цій основі. Авторитетність, яка базується на неавторитетності для нього решти, - практична стопроцентна гарантія загальногрупової неуспішності, типова причина через яку група не в стані вирішити поставлені перед нею завдання. Особливо яскраво ця

закономірність проявляється у взаємовідносинах в навчально-виховному колективі [8].

Макаренко А.С. писав, що «повага до особистості вихованця і вимогливість є одні з основних принципів в діяльності вчителя. Вчитель у поганому учневі має знайти позитивні риси і, опираючись на них, полюбити його і перевиховати» [48].

Не можна також обійти стороною і питання про «любимих» і «нелюбимих» учнів для вчителя. Існує точка зору, що наявність у вчителя «любимчика» знижує його авторитет, оскільки він до нього не висуває строгих вимог [9,15,27].

Підласий І.П. виділяє наступні моральні якості необхідні сучасному педагогу: терплячість, справедливість, обов'язковість, об'єктивність, щедрість, доброта, оптимізм, врівноваженість, самокритичність, скромність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, доброзичливість [28].

На думку Гапоненко Л., для створення авторитету педагогу потрібні гуманність, науковість, оригінальність [10].

Авторитет спортивного педагога, на думку Бочелюк В. І., Черепехіна О. А., характеризують: комунікабельність, працьовитість, принциповість, рішучість, витримка, а також знання своєї справи. Протилежним до нього є авторитет, який базується на авторитаризмі педагога, його домінуючому становищі, прагненні підпорядкувати учнів собі. Особливо негативне враження справляє педагог, який будує власний авторитет, опираючись на «авторитет» якої не-будь впливової особи, використовуючи «чужу силу» для зміцнення свого статусу в колективі [4].

Вчитель-майстер своєї справи повинен бути наділений перш за все спостережливістю. Здатність все помічати, все знати, за ледь помітними ознаками визначати настрій і стан учнів, наявність розуміння ними знань, які подаються, готовність дітей до уроку, здійснені учнями вчинки також є професійною якістю хорошого педагога [2].

При вирішенні виховних чи навчальних завдань вчитель не може користуватись рецептами, шаблонними схемами і механічно запозиченим досвідом інших педагогів [3]. Це означає, що педагог повинен бути творчим, оригінальним, неповторним.

Сухомлинський В.О. у своїй книжці «Сто порад учителеві» відзначив, що невід'ємною частиною авторитету педагога є вміння його дотримуватись у стосунках з учнями педагогічного такту. У виховній роботі педагогічний такт – це результат знання основ педагогіки, загальної і дитячої психології. Це вміння вчителя поводити себе з дітьми, вміння в кожному окремому випадку зрозуміти стан учня, його наміри, інтереси і знайти адекватний виховний вплив [39].

Авторитетний педагог, як вважає С. У. Гончаренко, не обманює, навіть по дрібницям, завжди проявляє ввічливість, не свариться при учнях з колегами. Він не підриває авторитет товаришів – педагогів, не висловлюється зневажливо про професійність, про їх роботу [1].

Наступною складовою авторитету вчені відзначають компетентність педагога, тобто його професійні знання, вміння і навички [2,5]

На думку І. А. Зязюн, А. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. «Образ вчителя те саме що діамант: чим більше граней, тим яскравіше він сяє. Але є серед безлічі якостей особистості педагога, свого роду нормативне. Наприклад, він повинен ґрунтовно знати свій предмет» [26]. Педагог повинен добре володіти методикою навчання і виховання. Також він повинен не тільки знати предмет, але й вміти його подати, доступно пояснити. А ще гірше, якщо його знання вкладаються в обсяг підручника. Такий вчитель не користується авторитетом і сам не отримує задоволення від своєї праці.

При аналізі результатів спостереження важливе значення мають знання педагогам загальної і вікової психології, педагогіки, практичного досвіду. Ці знання допомагають йому розібратись в закономірностях процесу навчання і виховання і зробити його цілеспрямованим і

організованим, а також допоможуть оцінити кожний вчинок своїх учнів і науково обґрунтованими методами вивчати учнів і колектив в цілому.

Авторитет вчителя, як стверджує Зязюн І.А., залежить від спрямованості вчителя, тобто від наявності в нього любові до своєї справи і дітей [26]. Якщо людина не любить свою справу, якщо вона не приносить їй морального задоволення, в цьому випадку ми не можемо говорити про високу продуктивність праці. Педагог повинен окрім своєї роботи любити ще і дітей. Слід розрізняти ці два почуття. Ставлення людини до своєї професії залежить від суспільно-історичних умов. Залежить це і від потреб суспільства в фахівцях тієї чи іншої професії, від задатків і здібностей людини.

Авторитет вчителя також залежить від того, який стиль взаємодії він використовує. Найбільш сприйнятливим є демократичний стиль педагогічної взаємодії. Авторитарний і ліберальний способи спілкування не приваблюють школярів. В основі авторитарного стилю лежить слухняність, проте причиною цього є страх, а не повага і довіра до вчителя. Психологічний клімат в класі, яким керує авторитарний педагог є напруженим. Такий педагог часто користується хибним авторитетом. Для ліберального стилю педагогічної взаємодії характерним є повага та відсутність вимогливості. Повага до дітей складає у них враження легковажності, добродушності, але слухатись його не обов'язково. Авторитетом серед учнів такий вчитель не користується, оскільки вони відчувають його психологічну слабкість [30].

В значній мірі, на завоювання вчителем авторитету серед учнів впливає його зовнішній вигляд [42]. Коли вчитель не слідкує за собою це викликає насмішки, зневажливість, осуд, а відповідно і зниження авторитету. В улюблених педагогів школярі не помічають і не бажають помічати зовнішніх недоліків. Від уважного погляду дітей нічого не приховаєш, ні відірваний гудзик, ні не чищене взуття, ні не чесане волосся [46]. Зачіска, одяг, прикраси завжди повинні бути підпорядковані

вирішенню педагогічної задачі – ефективному впливові на формування особистості учня. Маючи право на прикраси в одязі, на косметику, вчитель у всьому повинен дотримуватись відчуття міри і розуміння обстановки. Це важливе тому, що вчитель особистим прикладом виховує такі ж якості і у своїх вихованців [47].

Естетична виразність вчителя проявляється і через вираз обличчя, через рухи, жести, поставу і ходу. Йому протипоказана поспішність, неприродність жестів, в'ялість. Навіть у тому, як заходить вчитель до дітей, як подивиться, як привітається – у всіх цих «дрібницях» сила його педагогічного впливу. Проте зовнішній вигляд сам по собі не має виховного значення, він є визначальним чинником авторитету, коли діє разом з іншими факторами, зокрема особистісними і професійними якостями [13].

Низька мовна культура підриває авторитет вчителя та знижує якість навчально-виховної роботи.

1.4. Сучасні підходи до формування авторитету

Формування авторитету у педагога характеризується тривалістю. Це довготривалий процес, у якому дотримуються певної логіки та етапів.

Перший етап – це вибір професії «вчитель». Всі професії за предметом праці можна розділити на п'ять типів: 1) професії, де предметом праці виступає техніка; 2) тип професії «людина-природа»; 3) тип «людина – знакова система»; 4) «людина – художній образ»; 5) «людина-людина». Ця класифікація була розроблена [46].

Для того щоб опанувати певну професію і пізніше успішно її виконувати, людина повинна бути наділена конкретними якостями, які відповідають тим вимогам, які висуває професія до працівника. Тому дуже важливо, вибираючи професію, знати ці вимоги. Професія вчитель відноситься до типу «людина-людина». Ось перелік особистісних якостей, які важливі в діяльності вчителя: стійкий хороший настрій в процесі

роботи з дітьми; потреба у спілкуванні; здатність мисленно ставити себе на місце іншої людини; вміння розбиратись у людських стосунках; хороша пам'ять, яка дозволяє утримувати знання про особистісні якості великої кількості людей; вміння знаходити спільну мову з різними людьми; терпіння.

Якщо вимоги, які висуваються до вчителя співпадає з його особистісними якостями і можливостями, тоді можна говорити про професійну придатність. В основі професійної придатності лежать перш за все здібності людини.

Другим етапом становлення авторитету вчителя є оволодіння педагогічною майстерністю. Спочатку оволодіння складовими педагогічної майстерності відбуваються в спеціальних закладах. На першому етапі студенту потрібно отримати достатньо теоретичних знань з психології, педагогіки, інформації про педагогічні вміння, про їх зміст і структуру. Також необхідно сформувані професійно важливі вміння та особистісні якості необхідні майбутньому вчителю. Подальший розвиток основних компонентів і оволодіння педагогічною майстерністю відбувається безпосередньо в школі.

Право викладати вчителю дає наявність диплому про закінчення педагогічного начального закладу.

В утвердженні педагогічного авторитету відповідальну роль відіграє первинна самопрезентація. При першому побаченні з вихованцями необхідно тактично переконати їх, що не тільки через диплом і вік, а і завдяки глибоким знанням і високій культурі людина отримала право очолювати колектив, стати вчителем. На першому занятті не потрібно знайомитися з учнями, викликаючи їх по журналу. Поки розмовляєш з одним, інші байдикують. Перша зустріч з вихованцями повинна бути святом, феєрверком. Задача педагога показати свої сильні сторони.

Важливо пам'ятати, що учні характеризують педагога внаслідок першого враження від зустрічі. Причому часто, один вчинок, як і один

промах абсолютизуються і можуть скласти як стійке неправильне враження про нього, змінити яке в подальшому буде важко. З перших моментів спілкування вчителю важливо не підкреслювати своєї рольової переваги, а зробити акцент на самопрезентації. Гуманність, довіра, доброзичливість забезпечують відкритість школярів його впливам.

Драгнев Ю. В. виділяє певні етапи у становленні педагогічного авторитету.

На першому етапі вчитель виступає джерелом необхідної інформації. На даному етапі вчитель в очах учнів може здаватись в деякій степені позбавлений індивідуальності: його особистісні якості можуть не фіксуватись або навіть сприйматись негативно. Подібне ставлення є ситуативним: воно складається і реалізується тільки в умовах браку інформації і рушиться, якщо вона в достатньому обсязі є доступною зацікавленій особі.

На другому етапі вчитель стає референтною особою, до думки якого школярі прислуховуються і враховують її. Цей тип стосунків характеризується «особистісною розвагою». В той же час висока референтність вчителя не виключає можливості негативного ставлення учнів до нього як до особистості. Учні часто не сприймають оцінку вчителя. Проте хоч позиція чи оцінка вчителя не приймається школярами, вона все одно здійснює певний вплив на вчинки учнів.

На третьому етапі він стає авторитетним. Ця стадія характеризується якісно вищим рівнем значимості педагога для учня. Авторитетному вчителю авансується довіра, його думка визнається вірною.

Отже, ми послідовно розглянули три рівні значимості педагога для учня – «джерело інформації», «референтна особа», «авторитетна особа». Ці позиції з однієї сторони, є вузловими точками кількісного росту значимості вчителя для учня, а з іншої – межею, яка позначає якісно різні рівні, міжособистісної переваги в шкільному колективі.

Серйозний вплив на процес формування педагогічного авторитету здійснює вік дітей. Так, у першокласників домінує необмежений авторитет вчителя у всіх сферах діяльності. Підліткам і юнакам властива його «специфікація» - звуження сфери безумовного впливу, визнання його тільки в одному чи в декількох областях [11].

Завоювання педагогічного авторитету в конкретному класі залежить від рівня розвитку групової свідомості, складеної системи лідерства [17].

В кінцевому результаті характер авторитетних стосунків обумовлений тим, наскільки повно і різносторонньо розкривається в педагогічному спілкуванні особистість вчителя.

Завоювання і підтримання авторитету педагогом – складна, кропітка робота з вдосконалення професійного стану. За авторитет потрібно боротись кожної секунди, години, дня. Якщо педагог перестає бути в курсі справ, не слідкує за собою, опускається в побуті, відчужується від дітей, яким би великим на початку не був його педагогічний авторитет, він зникає разом з розпадом особистості педагога.

Також для підтримування авторитету необхідно, щоб вчитель займався не тільки самовихованням, але й самоосвітою.

1.5. Психологічні особливості старшокласників

Старший шкільний вік (юнацький – 15-18 років) - один із важливих періодів формування особистості. У віковій психології юність визначається як стадія розвитку, яка починається зі статевого дозрівання і закінчується дорослістю. Цей період характеризується переходом до самостійності, періодом самовизначення особистості, набуттям психічної, ідейної і громадянської зрілості, формуванням світогляду, моральної свідомості і самосвідомості [22]. Суб'єктивні критерії дорослості багатогранні, до них відносимо – закінчення школи і поступлення в ВНЗ, початок трудового життя, матеріальна незалежність від батьків, громадянське повноліття, отримання паспорту, наступання кримінальної

відповідальності, можливість приймати участь у виборах, служба в армії, створення сім'ї, народження дитини. Звичайно, юнаку ще далеко до істинної дорослості – і фізично, і психологічно, і соціально. Він об'єктивно ще не може включитися в доросле життя, але прагне до цього і претендує на рівноправність [25].

Юність, особливо рання, вік формування світогляду, хоч основи його закладаються ще з дитинства. Це починається із засвоєння моральних звичок, установок, цінностей, які пізніше переростають у принципи і норми. У старшокласника виробляється свій погляд і ставлення до життя [45 Світоглядні пошуки часто супроводжуються переоцінкою цінностей, як по відношенню до інших так і до самого себе. Центральне місце в цьому процесі займає питання про смисл життя.

Юнацький вік – важливий етап розвитку розумових здібностей. Психолог Піаже [33] підкреслює, що юнаки застосовують розумові якості вибірково, тільки у тих сферах діяльності, які для них набувають найбільшого значення та цікавості, а в інших можуть обходитися набутими навичками. Отож, щоб виявити загальний розумовий потенціал особистості, потрібно спочатку виділити сферу переважаючих інтересів, в якій він максимально розкриває свої можливості. До цього можна додати і момент творчості, тобто готовність особистості вийти за межі ситуативної необхідності і здатність до самозміни.

Навчальна діяльність в старших класах повинна набути нової спрямованості та змісту, які зорієнтовані на майбутнє. В цей період старшокласники мають вибіркоче ставлення до навчальних предметів, що пов'язані з майбутньою професійною діяльністю і необхідною для вступу в ВНЗ.

Інтерес до школи і навчанню у старшокласників в порівнянні з підлітками значно підвищується, оскільки учіння набуває безпосередній життєвий смисл, пов'язаний з майбутнім учня. Також виникає інтерес до різноманітних джерел інформації (книги, кіно, телебачення). Посилюється

потреба у самостійному нагромадженні знань, пізнавальні інтереси набувають широкий, стійкий характер, зростає свідоме ставлення до навчання і праці. Індивідуальна спрямованість і вибірковість інтересів пов'язані з життєвими планами [34].

Юність – це період росту соціальної активності. Старшокласники мають не тільки різностороннє зацікавлення, але й проявляють активність в цих інтересах. Юнаки і дівчата не просто цікавляться подіями внутрішнього та міжнародного життя, але й самі хочуть бути активними його учасниками, оскільки бачать в цьому засіб для самоствердження. Властивий юнацькому періоду романтизм спонукає молодь братись переважно за великі справи. Проте, великі справи часто дають свої плоди не відразу, а через деякий час. Юнаку ж обов'язково потрібно самому, побачити, відчувати результати своєї праці. Якщо таких результатів немає, то ентузіазм, який легко виник змінюється байдужістю і апатією [27].

Почуття зрілості - це переживання ставлення до самого себе як дорослого. Воно має характерне виявлення - відносна незалежність від дорослих [20]. Сучасна психологія ставить питання про автономію юнаків, розмежовуючи поведінкову автономію (потреба і право юнака самостійно вирішувати особисті питання), емоційну автономію (потреба і право мати власні уподобання, які вибираються незалежно від батьків), моральну та ціннісну автономію (потреба і право на власні погляди) [17].

Юнак, на основі виникнення у нього почуття дорослості намагається скинути з себе опіку від дорослих та стосунки з ними намагається будувати на основі рівноправності [14].

В цей період помітним є зниження ролі школи, як центру культурно-виховної роботи. Складнішим стало і саме положення вчителя. Тепер, його потрібно завойовувати і підтримувати завдяки своїм особистісним якостям, що є набагато складнішим [26]. В основі поведінки старшокласників лежить ряд потреб. А саме: бажання до самовдосконалення; намагання робити вибір; відчувати свою особисту

вартість, значення; посідати високе місце у своєму оточенні; бажання фізичної і психічної безпеки, порядку, стабільності. Вони відчувають потребу дискусій, роздумів, розв'язання справжніх реальних проблем, демонструють готовність до інтелектуального виклику [8].

Цей період знаменний тим, що починається напружений внутрішній діалог і самоаналіз. Потреба у самовираженні, передумовою якої є усвідомлення своєї особливості, - одна з головних рис юнацької психіки. Разом із усвідомленням своєї унікальності, неповторності, приходить і почуття самотності [3].

Роздумуючи про риси характеру, про свої позитивні сторони і недоліки, молода людина починає спостерігати за іншими, співставляти властивості їх особистості і поведінки з власними, відшукувати схожість і розбіжності. Це пізнання інших і самопізнання призводить до постановки задач щодо самовдосконалення. В багатьох щоденниках юнаків знаходить вираження прагнення до самовиховання, самоорганізації, робота над собою.

Старший шкільний вік - період розширення діапазону спілкування за рахунок збільшення груп до яких він входить (класний колектив), позакласні колективи (спортивні секції, гуртки), неформальні стихійні групи. Вже сама чисельність таких груп складає рольові конфлікти, ставлячи юнака перед вибором, яка приналежність для нього важливіша (наприклад, заняття у спортивній секції чи спілкування на вулиці). Складність вся в тому, що вимоги різних груп протиречать одна одній [6].

Спілкування з дорослими відбувається нерівномірно, стрімка інтенсифікація спілкування, обговорення проблем і питань змінюються періодом спаду інтенсивності спілкування, поки не назбираються нові питання які їх турбують.

В старшокласника з'являється вибірковість щодо вибору друзів. Ця вибірковість супроводжується стійкістю таких стосунків. Відповідаючи на питання: «Хто тебе краще розуміє?», значна частина юнаків перевагу

віддає друзям та ровесникам. Старшокласники мають індивідуальні розбіжності щодо вибору друзів. Одні визнають виключно парну дружбу і вважають, що справжній друг може бути тільки один. У інших буває двоє, троє і більше товаришів. Юнаки вважають дружбу однією з найважливіших людських взаємовідносин. Їх уявлення про друга є ближчим до ідеального «Я», а ніж до реального. Люди, які викликають у старшокласника симпатію, здаються йому схожими на нього самого, а ніж це є насправді. Рівень вимог, які висуваються до дружби, наскільки високий, що реальні стосунки здаються не достатньо близькими [2, 5].

Ряд психологів юнацький вік називають ще “колективним” періодом. Старшокласнику важливо бути прийнятим ровесниками, почувати себе потрібним в групі, утримувати в ній престиж і авторитет. Юнаки, які не мають популярності у ровесників, частіше ніж інші хотіли би змінити свою особистість [17]. Зокрема, непопулярність стійкий статус і часто навіть переходить із класу в клас, а це у свою чергу підсилює змагальність і додає психологічних проблем. Цікавим є факт, що знехтувана своїми однолітками дівчина, може себе компенсувати в оточенні хлопців. А для визнання “мужності” юнака потрібен тільки колектив з представників своєї статі.

В юнацькому віці гостро постають морально-етичні проблеми. Старшокласники частіше приймають рішення з важливих питань. Окрім того, властиве юнакам прагнення до узагальнення та оцінки заставляє його бачити смисл вчинків і ситуацій.

Досліджуючи емоційну сферу науковці виявил, що 16-17 річні старшокласники, незалежно від типу своєї нервової системи, значно стриманіші та більш урівноважені, а ніж підлітки. У юнаків відчутно покращуються показники за такими факторами: комунікабельність, наполегливість, змагальність, здатність до лідерства, а знижуються показники за факторами: м'якість характеру, потреба в опіці, невпевненість в собі. Емоційна сфера в юності стає багатшою за змістом і

підвищується емоційне сприйняття і здатність до співчуття [28]. В той же час емоційне сприйняття часто поєднується з категоричністю та прямолінійністю юнацьких оцінок оточуючих, з демонстративним запереченням моральних аксіом. Слід відзначити, що в цей віковий період підвищується самоконтроль та саморегуляція особистості. Емоційні стани стають стійкішими та усвідомлюваними. Засвоєна система моральних норм і принципів перетворюється в гамму моральних почуттів – почуття обов'язку, здатність переживати за інших, потреба в дружбі [32]. В цьому віці порушення прийнятих суб'єктом норм поведінки викликає почуття провини. В юнацькому віці деякі вчителі стають авторитетними, а інші ні, і це заслуга не їх посади, а наявності особистісних якостей. Старшокласники оцінюють своїх вчителів з точки зору особливостей їх характеру (прямота, вимогливість, чуйність, чесність тощо), знання свого предмету, педагогічної майстерності і суспільної активності [35].

Висновки до 1 розділу. В результаті аналізу літературних джерел було досліджено, що існують різні підходи щодо визначення поняття «авторитет». Найбільш прийнятним визначенням у відповідності до завдань нашого дослідження ми вважаємо визначення: "авторитет" – це визнання, повага до педагога зі сторони учнів; здатність його здійснювати вплив демократичними методами, служити взірцем для наслідування, джерелом ідей, цінностей, норм і соціальних форм поведінки.

Від авторитету вчителя залежить успішність вирішення складних і відповідальних завдань навчання і виховання. В процесі взаємодії вчителя і учнів, спостерігається залежність: чим вищим є авторитет педагога, тим важливішими є предмети які він викладає. Авторитет також виступає мотивом і регулятором взаємовідносин між ними.

Не дослідженими лишаються питання формування авторитету вчителя фізичної культури серед учнів старшого шкільного віку, що і спонукає нас до дослідження даної проблеми.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань дослідження застосовувались наступні методи:

Теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел.

Це опрацювання даних наукової та науково-методичної літератури та їх аналіз. Вивчення результатів досліджень та практичного досвіду дало нам можливість оцінити стан проблеми, визначити рівень актуальності; сформулювати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Соціологічне опитування (анкетування, бесіда).

Опитування було використано з метою отримання інформації з окремих проблем дослідження. Воно проводилося у вигляді бесід та анкетування (Додатки А, Б). Анкети та план бесід розроблялись із урахуванням загальноприйнятих вимог. Бесіди проводилися з вчителями фізичної культури та учнями старших класів.

Анкетування було проведено з метою визначення складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників та причини його зниження. Анкета складалась з трьох частин: вступної, основної і демографічної.

Педагогічне спостереження. За допомогою цього методу дослідження ми вивчали вплив складових авторитету на поведінку і думки старшокласників. Для цього ми співставляли їх судження та реальні дії; спостерігали за реакцією та діями учнів при виконанні відповідальних доручень вчителя; за ефективністю виконання поставленого ним завдання; за докладання вольових зусиль старшокласниками при їх виконанні. Здійснювалось безпосередньо на уроках фізичної культури та ситуаціях взаємодії між вчителем фізичної культури та старшокласниками.

Спостереження проводилось безпосередньо дослідником, тобто є об'єктивним.

Методи математичної статистики. Методи математичної статистики підвищують обґрунтованість зроблених нами висновків у дослідженнях. Опрацювання проводилося за допомогою персонального комп'ютера.

Ранжування використовувалося з метою визначення ієрархії складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників. Методика проведення ранжування полягає у присвоєнні найбільш важливому об'єкту найвищий (перший ранг), найменш значущому – останній ранг.

2.2. Організація дослідження

Дослідна робота передбачала три етапи наукового пошуку.

На першому етапі (вересень-листопад 2022 р.) здійснювався пошук літературних джерел з теми дослідження. Вивчено та проаналізовано літературні джерела з таких питань: феномен поняття «авторитет», значення авторитету у педагогічній діяльності, структура педагогічного авторитету, сучасні підходи до формування авторитету. Визначався об'єкт, предмет та методи дослідження. Також сформульовані задачі дослідження.

На другому етапі (січень – березень 2023 р.) проводився констатувальний експеримент, який включав: визначення складових авторитету та причин зниження авторитетності вчителя фізичної культури серед старшокласників. Оформлялись висновки проведеного дослідження, розроблялись шляхи формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників. Констатувальний експеримент проводився зі старшокласниками Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №32 Херсонської міської ради.

До експерименту було залучено 53 особи, із яких 22 дівчини та 24 хлопці, а також 7 вчителів школи. Опитування проводилось на виховних годинах. Анкетування проводилося з метою визначення складових

авторитету, та причин його зниження, а також визначався рівень авторитетності вчителя. Використовувались розроблені нами анкети з відкритими і закритими (альтернативними та неальтернативними) запитаннями. Спостереження здійснювалось безпосередньо самим дослідником.

На третьому етапі (квітень – жовтень 2023 рр.): узагальнення матеріалів дослідження і написання кваліфікаційної роботи та публікація статей.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АВТОРИТЕТУ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ

3.1. Вагомість складових авторитету вчителя для старшокласників

Опираючись на концептуальні підходи педагогів і психологів щодо структури авторитету ми визначили складові авторитету педагога – це (Рис.3.1.): 1) професійно важливі якості, 2) компетентність, 3) загальна культура поведінки, 4) стиль взаємодії з учнями, 5) дотримання ним норм педагогічного такту, 6) зовнішність педагога, 7) суспільна думка про вчителя, 8) наявність у вчителя певних заслуг і успіхів, 9) спортивний статус в минулому [1,26].

Рисунок 3.1. Структура авторитету вчителя фізичної культури

При формуванні авторитету вчителю важливо враховувати не тільки сукупність його складових, але й ієрархію цих складових. Ієрархія – це принцип розташування частин та елементів цілого в певному порядку від

вищого до нижчого [7, 12]. Вагомість складових авторитету оцінювалась з метою визначення почерговості дій педагога, ступеню докладання ним вольових зусиль, акцентів при складанні програми самовдосконалення вчителя. Для цього, старшокласники і вчителі у запропонованих нами анкетах проставляли місця навпроти кожної складової авторитету, у відповідності до ступеня вагомості. Більш вагомій складовій приписувався нижчий ранг, меш вагомій – вищий ранг. Таким чином у найбільш вагомій складової була найменша сума рангів, і навпаки (Додаток А).

Згідно проведеного ранжування, складові розподілились у наступному порядку (Табл.3.1).

Таблиця 3.1.

Значущість складових авторитету вчителя фізичної культури

Місце	Складові авторитету
1.	Професійно важливі якості
2.	Компетентність
3.	Дотримання вчителем норм педагогічного такту
4.	Наявність у вчителя певних заслуг і успіхів
5.	Загальна культура поведінки
6.	Стиль взаємодії з учнями
7.	Ведення вчителем здорового способу життя
8.	Спортивний статус в минулому
9.	Зовнішність педагога
10.	Суспільна думка про вчителя

При визначенні вагомості складових авторитету вчителя фізичної культури старшокласники зазначили свій варіант – «Ведення вчителем здорового способу життя».

За результатами ранжування ми бачимо, що старшокласники, в першу чергу, цінують у педагога його особистісні якості (моральні, комунікативні, вольові, інтелектуальні). Юнаки оцінюють своїх вчителів з точки зору особливостей їх характеру.

Професійні якості педагога це той комплекс сталих характеристик особистості людини, який визначає її поведінку та діяльність, ставлення до учнівського і педагогічного колективу, до праці, до себе [16, 20]. Ці якості є стрижнем особистості вчителя, головним визначальником її індивідуальності. Сукупність та ієрархія якостей, якими характеризується вчитель є найвагомими для старшокласників при визначенні його авторитету.

Компетентність (знання, вміння). Знання вчителя - це передумова успішності його педагогічної діяльності. На основі професійного знання педагога формується педагогічна свідомість – принципи і правила, які лежать в основі дій і вчинків. Якщо вчитель може дати відповідь на будь-яке запитання учня – це відразу підвищує його авторитетність, з його думкою в цих питаннях будуть рахуватись, а також будуть довіряти вирішення питань в яких він є компетентним [22].

Предметно-професійні вміння. До таких вмінь ми відносимо ті, які можуть бути оцінені безпосередньо учнями і визначати авторитет вчителя. Це вміння доступно подавати навчальний матеріал, цікаво організовувати заняття та вміння вирішувати педагогічні ситуації.

Педагогічний такт – це професійна поведінка вчителя у стосунках з учнями, яка відповідає меті і завданням виховання та проявляється в творчій, педагогічно виправданій винахідливості, ініціативності, в обдуманості дій, в саморегуляції, витримці, в чуйному і вимогливому ставленні до дітей.

Наявність у вчителя певних заслуг і успіхів. Успіхи в роботі вчителя здійснюють вплив на його авторитет, оскільки підкреслюють належну професійну підготовку, такого вчителя учні поважають і довіряють у питаннях фізичної культури і спорту.

Загальна культура поведінки. Вчитель повинен приваблювати і демонструвати спосіб життя цивілізованого суспільства для юнаків,

оскільки вона не передається спадково, а передається від покоління до покоління.

Стиль взаємодії – це стійка сукупність особистісних та індивідуально-психологічних характеристик педагога, за допомогою яких реалізується той чи інший метод керівництва [30]. В педагогічній діяльності низка науковців виділяють наступні стилі взаємодії: авторитарний, демократичний, ліберальний [40].

Ведення здорового способу життя. У свідомості будь-якої людини закладено, що спортсмен не може мати шкідливих звичок (не курити, не вживати спиртних напоїв) та займатись спортом. Це твердження стосується, в першу чергу, вчителів фізичної культури. Хоч в дійсності це не завжди так. Розходження між словом і ділом педагога призводить до зниження його авторитету. Опитування показало, що це ця складова є особливістю авторитету саме вчителя фізичної культури, оскільки учні самі її визначили.

Спортивні досягнення вчителя це та складова, яка підвищує авторитетність саме вчителя фізичної культури. Спортивний результат є наслідком тривалої, кропіткої роботи над собою. Відповідно такий педагог вимагає від учнів те, що і сам може виконати. Спортивні досягнення свідчать про компетентність вчителя в питаннях фізичної культури і спорту, про його вміння та досвід.

Зовнішність вчителя. Зовнішній вигляд виступає критерієм характеристики особистості вчителя, і створює передумови для завоювання ним авторитету серед учнів.

Суспільна думка про вчителя. Педагогічний колектив виступає середовищем в якому формується думка про особистісні і професійні якості окремого вчителя [46]. Ця думка, через висловлювання (колег, учнів, випускників), ставлення передається і до дітей. А учні в свою чергу, опираючись на суспільну думку, виробляють своє ставлення до вчителя фізичної культури. В залежності від того позитивним чи негативним є

ставлення учня до вчителя фізичної культури, визначається авторитетність педагога.

3.2. Дослідження рівня сформованості авторитету вчителя фізичної культури серед учнів старшої школи

Під впливом різних чинників (суспільних, економічних, моральних) рівень авторитету з часом може змінюватись. Тому завданням нашого дослідження було визначити рівень сформованості авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Авторитет вчителя фізичної культури визначався за допомогою методів опитування і спостереження. Опитування проводилось на виховних годинах.

За допомогою анкетування і бесіди ми визначали яким авторитетом користується педагог серед школярів (Додатки Б, В). За допомогою педагогічного спостереження ми вивчали вплив авторитету педагога на психічні, рухові, поведінкові прояви учнів старших класів. Також ми співставляли судження та реальні дії учнів внаслідок впливу вчителя фізичної культури на них.

Авторитет учителя формується в процесі його педагогічної діяльності. Під впливом різних чинників (суспільних, економічних, моральних) рівень авторитету з часом може змінюватись. Тому завданням нашого дослідження було визначити рівень сформованості авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

За допомогою анкетування і бесіди ми визначали яким авторитетом користується педагог серед школярів. За допомогою педагогічного спостереження ми вивчали вплив авторитету педагога на психічні, рухові, поведінкові прояви учнів старших класів. Також ми співставляли судження та реальні дії учнів внаслідок впливу вчителя фізичної культури на них.

Згідно результатів проведеного дослідження ми встановили, що для 48,4% старшокласників вчитель фізичної культури є авторитетом

(Рис.3. 1.), 35% - визнають його авторитет в професійних питаннях, і для 16,6% учнів – вчитель не є авторитетом. Отримані результати свідчать про те, що вчитель фізичної культури користується в більшості випадків авторитетом серед старшокласників, хоча є ще межі для вдосконалення.

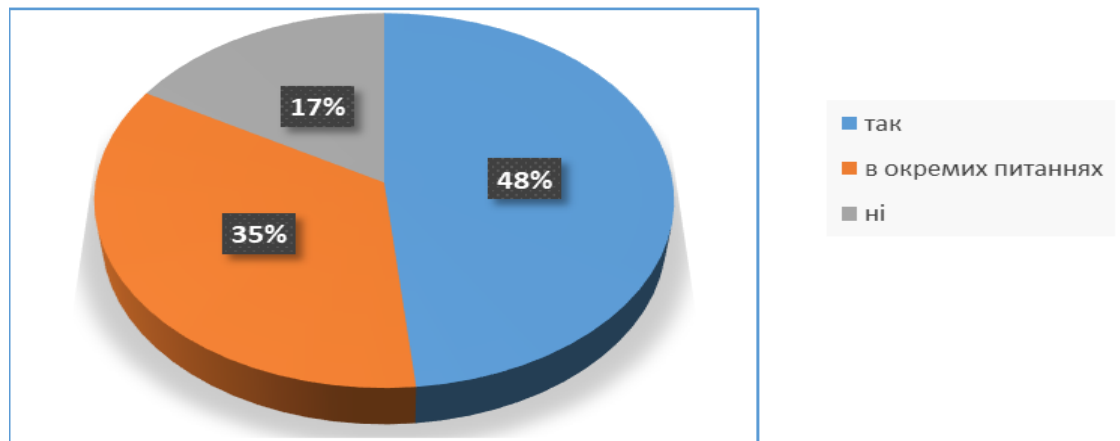

Рис. 3.1. Рівень авторитетності вчителя фізичної культури серед старшокласників

Це також означає, що в більшості випадків юнакам подобається урок фізичної культури і вони із зацікавленням відвідують його, можуть навіть виходити за межі програми вивчення предмету та проявляти творчість.

У залежності впливу авторитету вчителя на старшокласників ми визначили 3 групи вчителів: *перша група* – «авторитетні», їх визнає 37,4% старшокласників; *друга група* – «авторитетні в професійних питаннях», їх кількість становить 48%; і *третья група* – «неавторитетні» вчителі, таких на думку юнаків є 14,6%. Це означає, що вони мають різний набір якостей, які їх характеризують. Тому ми будемо характеризувати складові авторитету окремо для кожної групи вчителів.

Для визначення особистісно-професійних якостей, які притаманні для трьох груп вчителів, нами були відібрані перших 5 найбільш значущих якостей. В результаті проведеного дослідження ми встановили (Таблиця 3.1.), що авторитетному вчителю притаманні наступні якості (чесність, справедливість, відповідальність, принциповість та розуміння учнів);

вчителів, який користується авторитетом в окремих питаннях характерні (вимогливість, розуміння учнів, справедливість, врівноваженість, а також відповідальність); і для неавторитетного вчителя притаманні всі негативні якості (безвідповідальність, байдужість, упередженість, злопам'ятність та конфліктність).

Таблиця 3. 1

Професійні якості педагога, що визначають рівні його авторитетності

№	Якості «авторитетного вчителя»	Якості «авторитет в професійних питаннях» вчителя	Якості «неавторитетного» вчителя
1.	Відповідальний	Справедливий	Байдужий
2.	Чесний	Вимогливий	Упереджений
3.	Справедливий	Любить і розуміє дітей (гуманний).	Безвідповідальний
4.	Принциповий	Врівноважений	Злопам'ятний
5.	Любить і розуміє дітей (гуманний).	Відповідальний	Конфліктний

Для першої і другої групи вчителів якості дуже схожі, зокрема такі якості як відповідальність, справедливість, гуманізм, характерні для двох груп вчителів. Різниця тільки за тим, що авторитетним вчителям притаманні чесність і принциповість, а авторитетним в окремих питаннях педагогам властиві вимогливість та врівноваженість. Аналізуючи якості неавторитетних для старшокласників вчителів, бачимо які якості в першу чергу заважають формуванню авторитету педагога серед юнаків.

Відповідаючи на питання «Чи достатній рівень знань вчителя в питаннях фізичної культури і спорту?» 87% респондентів відповіли (Рис. 3.2.), що «Так».

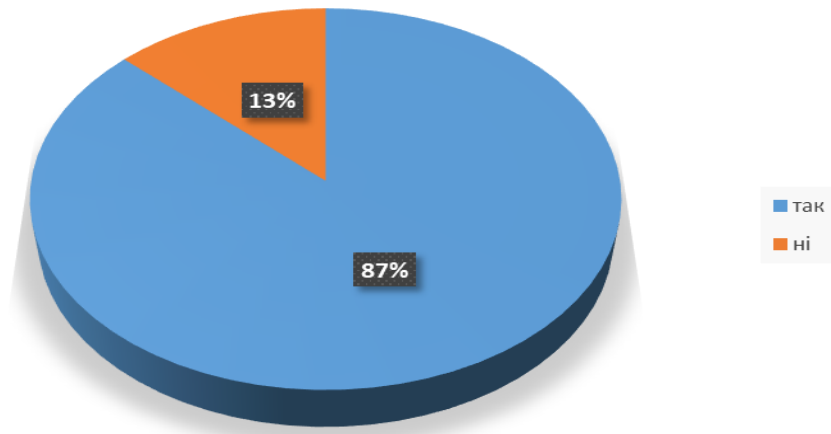

Рис. 3.2. Відповідність рівня знань вчителя ФК за оцінкою старшокласників

Компетентними в цих питаннях виявились вчителі першої і другої груп, тобто авторитетні вчителі і ті, які мають авторитет не у всіх питаннях. А 13% юнаків стверджують, що їхній вчитель не зовсім є компетентним в питаннях фізичної культури і спорту. Цей відсоток в основному склали вчителі, які не користуються авторитетом серед старшокласників.

Згідно результатів нашого опитування, ми можемо зробити висновок, що авторитетом в старших класах користується вчитель, який дає учням глибокі і міцні знання, який є компетентним та ерудованим.

Для реалізації педагогічних функцій учитель повинен володіти педагогічними вміннями, які виявляють індивідуальні особливості вчителя і свідчать про його предметно-професійну компетенцію. Педагогічні вміння представляють собою сукупність різноманітних дій учителя. Вони визначають успішність педагогічної діяльності [5,7]. Ефективність застосування цих дій призводить до засвоєння учнями навчального матеріалу, зацікавлення і систематичного відвідування учнями уроків фізичної культури, задоволення його проведенням (їх ходом, змістом і результатом), створення сприятливого мікроклімату в колективі під час проведення заняття, підвищення результативності у показниках учнів [6].

Згідно результатів нашого опитування ми з'ясували, що більшість вчителів доступно пояснюють навчальний матеріал для старшокласників, так вважає 73% респондентів (Рис. 3.3.). На думку 27% школярів, сприйняття навчального матеріалу дається їм важко.

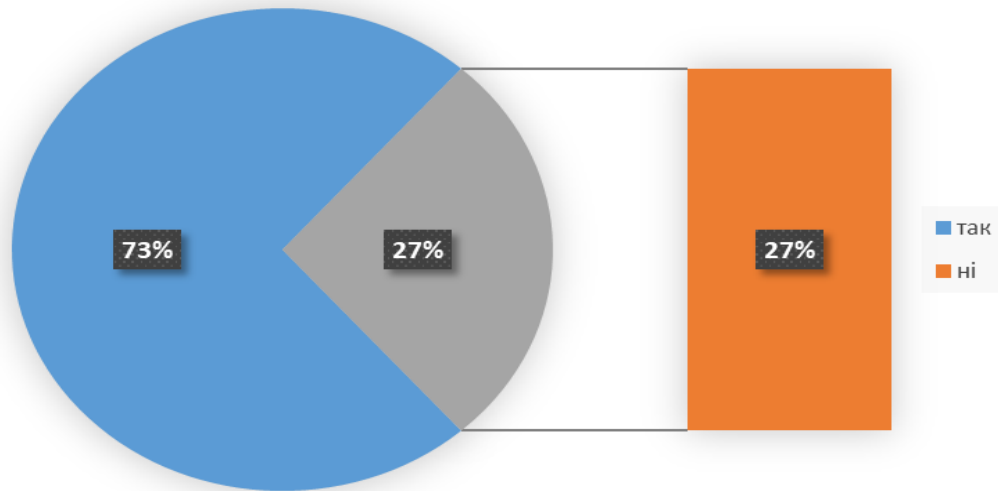

Рис. 3.3. Доступність подання вчителем навчального матеріалу

Відповідаючи на запитання «Чи цікаво вчителю проводиться урок фізичної культури?» 75% юнаків дали позитивну відповідь (Рис.3. 4.).

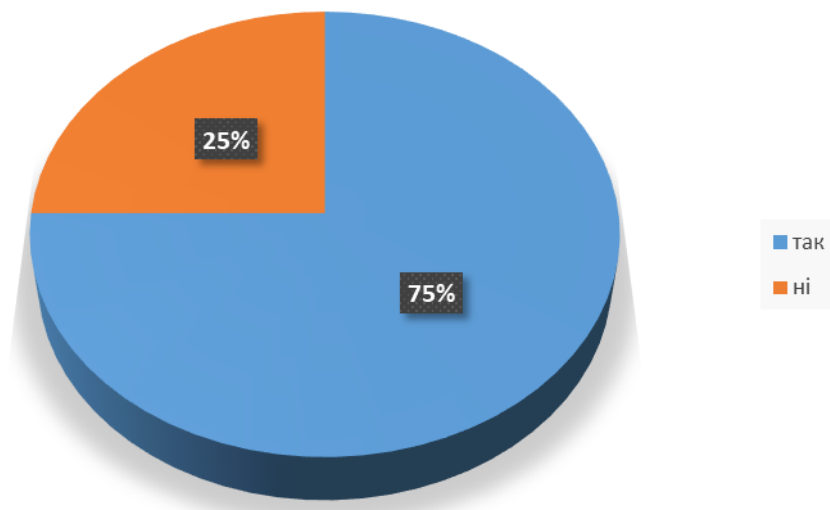

Рис. 3.4. Цікавість проведення вчителем уроку фізичної культури

Ці вчителі урізноманітнюють засоби, форми і методи проведення уроку фізичної культури, проявляють творчість при їх підборі, виходять за

межі навчальної програми. Проте 25% старшокласникам нецікаво на заняттях.

Підводячи підсумок, ми робимо висновок, що для авторитетних вчителів і авторитетних в професійних питаннях загалом характерним є високий рівень предметно-професійних вмінь. Ці вчителі дохідливо пояснюють матеріал, цікаво проводять урок, і, при цьому використовують творчий підхід та передовий педагогічний досвід, на занятті панує позитивна атмосфера, яка сприяє вирішенню завдань уроку. Неавторитетні педагоги мають недостатній розвиток предметно-професійних вмінь. Поняття «такт» в перекладі з латинського означає – дотик, відчуття міри. Тактовний не ображає, не принижує, не складає психологічні бар'єри в спілкуванні [8]. Педагогічний такт – це прояв відчуття міри, вибір найкращої форми та змісту педагогічного впливу в процесі роботи. Це також здатність добре розуміти інших, враховувати їх стан, думку і почуття. Такі якості високо цінуються старшокласниками, оскільки вони дуже вразливі до особистих образ зі сторони.

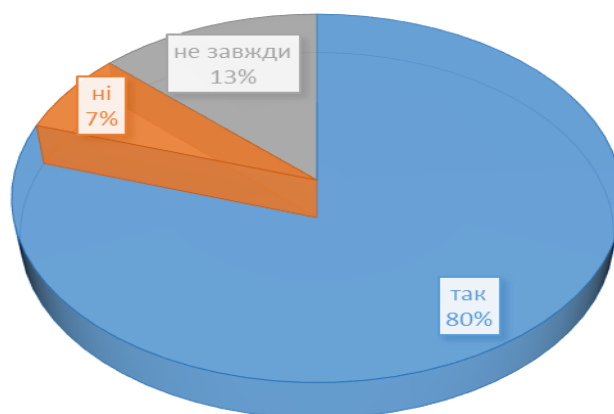

Рис.3. 5. Тактовність вчителя фізичної культури

В учнів ми з'ясували «Чи тактовно поводить вчитель при взаємодії?», на що 80% дали позитивну відповідь, 7% старшокласників стверджують що їх вчитель або є не тактовним, а не завжди буває тактовний 13% (Рис. 3.5.). Тактовність притаманна тільки авторитетним вчителям.

Успіхи в роботі вчителя.

Успіхом вважається позитивний результат праці, діяльності, здобуток, доробок. Категорія успіху відбиває факт найвищого досягнення поставленої мети. В діяльності вчителя фізичної культури успіхом можна вважати отримані звання особисто вчителем, його кар'єрний ріст, рівень підготовленості учнів та приріст в їх результативності, спортивні досягнення учнів, повага вчителя зі сторони оточуючих тощо.

Згідно проведеного дослідження ми виявили, що учні не завжди знають про досягнення своїх вчителів, оскільки вони не мали достатнього висвітлення. Вчителі, першої і другої групи мають наступні досягнення, за твердженням школярів: один вчитель має звання вчитель-методист, самі вчителі в минулому є спортсменами (серед них КМС та призер чемпіонату України з важкої атлетики; першорозрядники, гравці першої футбольної ліги), вихованці цих вчителів є переможцями та призерами міських змагань з видів спорту

Загальна культура поведінки

Культурний педагог дотримується норм поведінки характерних для високоорганізованого суспільства.

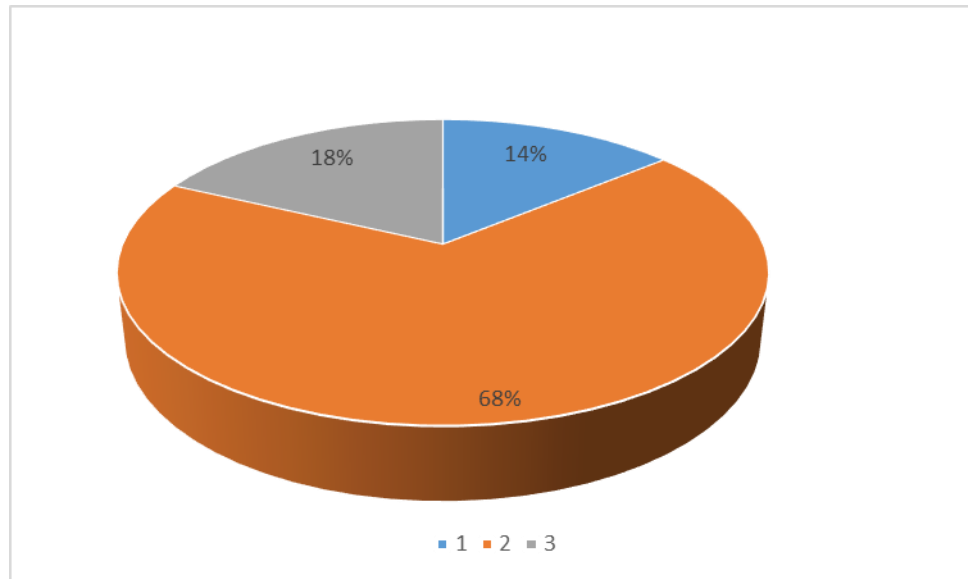
Визначаючи рівень культури вчителя фізичної культури, ми з'ясували, що 36% старшокласників вважають свого педагога культурною та інтелігентною особистістю, на думку 50% юнаків їх вчитель не завжди дотримується норм культурної поведінки і 14% учнів вважають його некультурним.

Стиль взаємодії з учнями.

Кожен вчитель здійснює свою педагогічну діяльність за допомогою певних прийомів й способів. Стиль спілкування – це сукупність засобів і прийомів, з допомогою яких вчитель керує класом. Виділяють три стилі керування: 1) демократичний; 2) авторитарний; 3) ліберальний.

Старшокласникам пропонувалось визначити за описом стиль керування свого вчителя фізичної культури (Рис. 3.6.). 68% школярів вважає, що їхньому педагогу притаманний демократичний стиль

керівництва, 18% оцінює у своїх вчителів ліберальний стиль, і 14% - авторитарний.

Примітка:

1 – авторитарний; 2 – демократичний; 3 – ліберальний.

Рис. 3.6. Співвідношення використання стилів керування вчителем

В результаті дослідження виявлено, що авторитетним вчителям в основному притаманний демократичний стиль керування. Учні цінують такий стиль керівництва, оскільки при цьому вони є рівноправним партнером у спілкуванні, суб'єктами навчального процесу.

Серед вчителів, які є авторитетними в окремих питаннях, домінує авторитарний стиль керівництва. Старшокласники дуже чутливі до наказовості та агресивності. Вони не сприймають такої манери спілкування і намагаються її уникати. Такий чинник може знижувати авторитетність вчителя, особливо серед старшокласників. Всі вказівки такого педагога або виконуються під страхом, або відмовляються їх виконувати, що в свою чергу може призвести до виникнення конфліктних ситуацій.

Неавторитетні вчителі користуються в основному ліберальним стилем керівництва. Такого вчителя учні не дуже поважають, оскільки він байдуже ставиться до своїх обов'язків. Ліберальний стиль можна

використовувати тільки в окремих випадках, але в цілому його варто вважати негативним, не відповідним основним вимог і принципів сучасного підходу до організації навчання. Причиною вибору ліберального стилю керівництва вчителі вважають відсутність зацікавлення у діяльності, передумовою якій є мала заробітна платня.

Ведення здорового способу життя.

Старшокласники посилено звертають увагу на точність даних вчителем слів. Якщо ж вони помічають розходження між словом і ділом вчителя, це суттєво знижує його авторитет. На уроці вчитель пропагує здоровий спосіб життя серед учнів. Якщо це підсилюється власним прикладом, то підсилює авторитет вчителя фізичної культури.

Згідно результатів опитування ми виявили, що менша частина вчителів займається фізичним вправами, так вважає 40% респондентів. В основному ці вчителі часто грають в спортивні ігри разом з учнями, виконують ранкову гімнастику, відвідують спортивні секції, і самі показують виконання фізичних вправ. Більшість педагогів не займається фізичним вправами за оцінкою старшокласників, так вважає 60% респондентів.

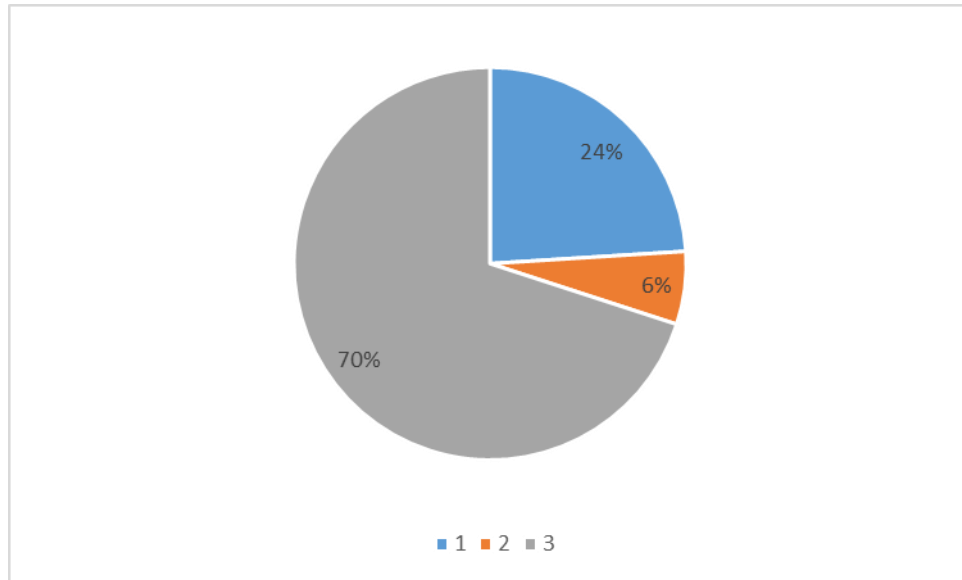
На запитання «Чи курить вчитель фізичної культури?» 55% юнаків дають позитивну відповідь, і 45% стверджують, що їх вчитель не курить. Що саме по собі є досить негативною ситуацією.

Вчителі першої і другої груп намагаються займатись фізичними вправами і не курять або не показують це дітям; представники третьої групи – не займаються фізичним вправами і курять.

Зовнішність вчителя.

Естетична виразність вчителя визначається привітністю у виразі обличчя, в зібраності, стриманості в рухах, в жестах, в поставі та ході. Йому протипоказані хаотичність і поспішність в рухах, неприродність жестів, повільність.

Відповідаючи на запитання «Чи має вчитель ФК приємну зовнішність (одяг, усмішка, спортивна тілобудова)?» ми визначили (Рис. 3.7.), що 24% юнаків вважають привабливими своїх вчителів фізичної культури, 70% старшокласників стверджують, що не за всіма компонентами вчитель є привабливим для них.

Примітка:

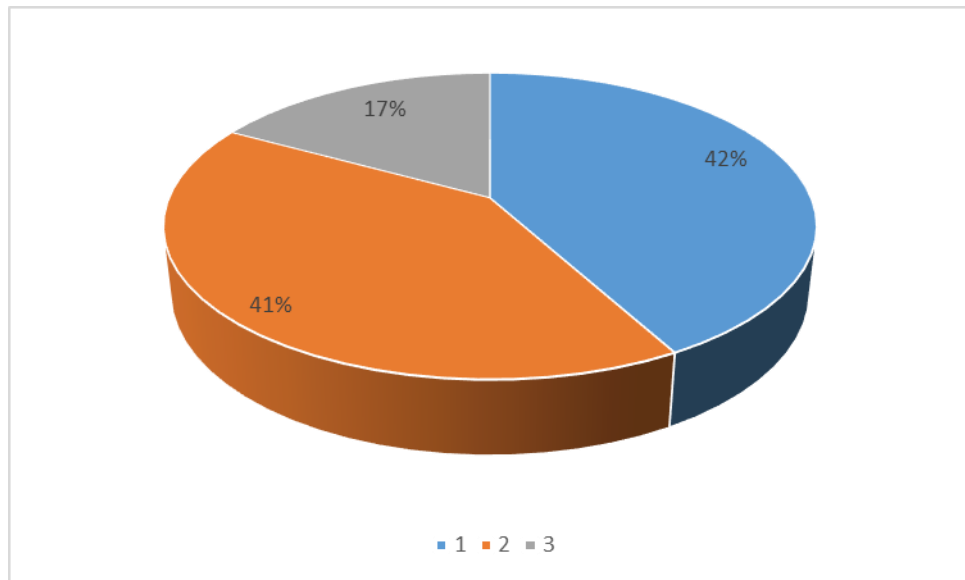
1 – так; 2 – ні; 3 – не за всіма компонентами.

Рис. 3.7. Оцінка зовнішнього вигляду вчителя ФК старшокласниками

До таких компонентів вони відносять не завжди спортивну тілобудову педагога (20%), іноді вчитель дозволяє собі проводити урок не в спортивній формі (25%), і рідко посміхається учням (45%). Непривабливими вважають вчитель тільки 6% старшокласників.

Суспільна думка про вчителя

Визначаючи як впливає ставлення оточуючих на авторитетність вчителя фізичної культури, ми задали учням запитання «Як відзиваються про вчителя фізичної культури оточуючі (колеги, випускники, ровесники)?». В результаті опитування ми визначили, що найбільш вагомим думкою для старшокласників є думка ровесників та випускників школи по 41% (Рис. 3.8.), і 17% визначають ставлення старшокласників до вчителя фізичної культури.

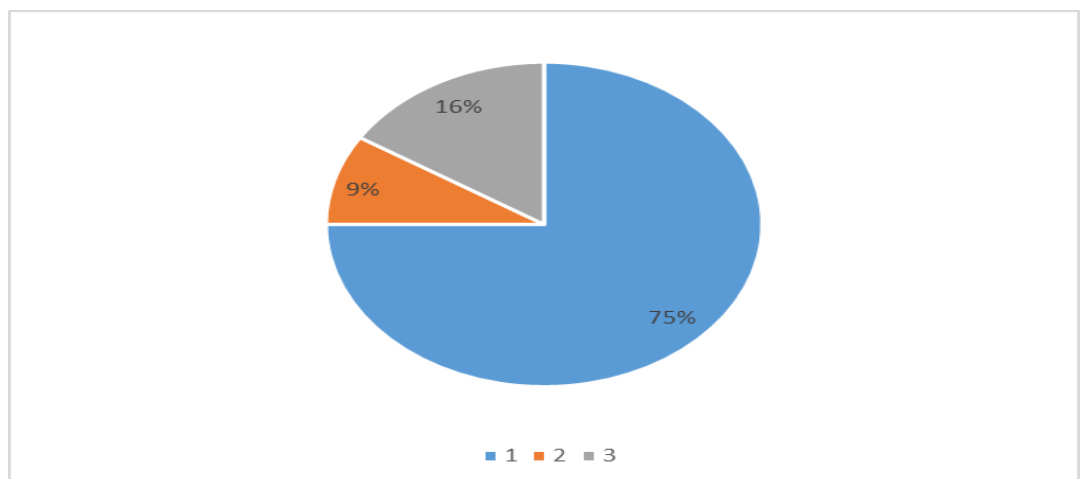

Примітка:

1 - Ровесники 2 - випускники 3 - вчителі

Рис. 3.8. Хто впливає на ставлення юнаків до вчителя фізичної культури

75% старшокласників чули позитивну думку про свого вчителя фізичної культури, 16% чули байдуже ставлення, і 9% юнаків чули від інших людей негативну думку про педагога (Рис. 3.9). Слід зазначити, що вчителі першої і другої групи, в основному, мають позитивну думку оточуючих. І до неавторитетних вчителів оточуючі теж ставляться або негативно, або байдуже.

Примітка:

1 Позитивно 2 негативно 3 байдуже

Рис. 3.9. Ставлення до вчителя фізичної культури оточуючих

Як відзначають самі вчителі фізичної культури, у них склався позитивний мікроклімат у колективі, так вважають 85% педагогів, решта 15% вважають його негативним. Це є позитивний результат, оскільки більшість педагогів відчуває добре ставлення до себе, підтримку і допомогу зі сторони колег, і як наслідок, тоді у них домінує хороший настрій, і робота йде. Хоч аморальним і непрофесійним моментом можна вважати те, що деякі педагоги дозволяють собі обговорювати з учнями свого колегу, і нав'язувати їм своє негативне ставлення, можливо навіть з метою залучити вихованців в коаліції. Це є порушенням педагогічної етики.

Причинами прояву негативних якостей вчителями є:

На зниження авторитету вчителя серед старшокласників впливають різні об'єктивні і суб'єктивні причини.

В результаті проведеного опитування ми з'ясували, оскільки «авторитетні» вчителі не наділені негативними якостями або учні на них не зважають, то і причин їх виникнення теж немає.

До негативних якостей «авторитетних тільки в професійних питаннях» вчителів відносяться нетактовність і непривітність, тобто вони рідко посміхаються, а також виділення серед учнів «любимчиків». Причини цього, в основному, носять суб'єктивний характер: це недостатній рівень саморегуляції вчителя, який в результаті не може приховати свій поганий настрій чи ставлення; незнання або неврахування вікових та індивідуальних особливостей учнів та особливості темпераменту та характеру педагога.

«Неавторитетні вчителі» наділені здебільшого негативними якостями. Це байдужість, упередженість, безвідповідальність, злопам'ятність та конфліктність, не достатня компетентність, нетактовність, непривітність, оточуючі до них ставляться або негативно, або байдуже, неуспішність в роботі, недотримання норм здорового способу життя. Причини цьому є як об'єктивні (не залежать від вчителя) так і суб'єктивні (залежать від самого

вчителя).

об'єктивні:

- низька заробітна платня, яка призводить до втрати інтересу вчителя до діяльності, а відповідно знижує активність педагога та його бажання самовдосконалюватись;
- недостатнє фінансування спортивної діяльності (брак інвентарю, неналежні умови проведення занять), що знижує якість проведення уроку, відсутність приросту в результатах учнів, і як наслідок це призводить до втрати інтересу як учнів так і вчителя, до зниження відвідуваності учнями уроку фізичної культури;
- зацікавленість старшокласників іншими предметами, які знадобляться їм у майбутній професійній діяльності, що в результаті призводить до зниження рівня зацікавленості дисципліна «фізична культура» та активності старшокласників. В результаті це призводить до байдужості та безвідповідальності самого вчителя;
- зниження цінності уроку «фізична культура» серед інших предметів, що впливає на суспільну думку педагогічного колективу;
- малий досвід роботи вчителя.

суб'єктивні:

- вибір вчителем професії не за покликанням – призводить до байдужого ставлення педагога як до навчально-виховного процесу, так і до самих учнів;
- низький рівень педагогічної техніки (погана саморегуляція) вчителя, який в результаті не може приховати свій поганий настрій чи ставлення до учнів;
- незнання вікових та індивідуальних особливостей учнів – може призвести до нетактовності педагога та виникнення конфліктних ситуацій;
- особливості темпераменту та характеру вчителя – можуть призвести до виникнення непорозумінь чи навіть конфліктних ситуацій.

Висновки до 3 розділу. У результаті дослідження особливостей авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників було встановлено що:

Вагомість складових авторитету вчителя є різною. У відповідності до проведеного ранжування, складові були розподілені у наступному порядку: професійно важливі якості, компетентність, дотримання вчителем норм педагогічного такту, наявність у вчителя здобутків і успіхів, загальної культури поведінки, стилю взаємодії з учнями, ведення вчителем здорового способу життя, спортивний статус в минулому, зовнішність педагога, суспільна думка про вчителя.

Юнаки визнають, в першу чергу, авторитет учителя як особистості. Старшокласники цінують у педагога його професійні якості (моральні, комунікативні, вольові, інтелектуальні).

Відсутність або недостатній рівень розвитку складових суттєво знижує авторитет педагога. Інколи ця відсутність призводить до втрати його авторитету серед учнів.

Серед інших вчителів-предметників авторитет вчителя фізичної культури ставлять на перше місце 20% юнаків; 26%- на 2-3 місця; 54% - на 4-7 місця.

ВИСНОВКИ

Формування авторитету вчителя фізичної культури серед учнів старшого шкільного віку є актуальною науковою проблемою, яка в сучасних умовах вивчена і розкрита недостатньо, що і зумовило дане дослідження, результати якого дозволяють зробити такі висновки:

1. Аналіз наукової та методичної літератури дозволив виявити:

Авторитетні вчителі ефективніше впливають на поведінку учнів, тому що авторитетного вчителя більше поважають, йому більше довіряють і він частіше шукає допомоги та намагається наслідувати його поведінку. До складу авторитету вчителя входять: професійно важливі якості (етичність, комунікабельність, розумова стійкість, інтелігентність), компетенції (знання, уміння та навички), певні заслуги та успіхи, загальна культура поведінки, спосіб взаємодії з учнями, відповідність педагогічним вимогам, зовнішність вчителя, минулий спортивний статус, суспільне сприйняття вчителів.

Формування освітнього авторитету залежить від: 1) правильного вибору спеціальності 2) володіння педагогічною майстерністю.

На початку викладацької діяльності вчитель має формальні повноваження, передбачені дипломом про закінчення вищої освіти, що, у свою чергу, дає вчителеві право виконувати обов'язки вчителя.

2. Результати дослідження авторитету вчителя фізичної культури для старшокласників свідчать, що серед усіх учителів авторитет вчителя фізичної культури на перше місце поставили 20% старшокласників; на 2-3 місця - 26%; і на 4-7 місця - 54%. Тож, виходячи із отриманих результатів загалом, вчитель фізичної культури має авторитет серед старшокласників.

Молодь насамперед цінує професійні якості вчителів. До цих якостей належать: відповідальність, чесність, справедливість, принциповість і розуміння учнів. Виходячи з впливу авторитету вчителя на старшокласників, ми виділили три типи вчителів: перший тип – «авторитетний», який визнають 36,4% старшокласників, другий тип –

«авторитетний», який визнають 36,4% старшокласників учнів школи. Друга група – «авторитетні у професійній сфері», 47,9%; третя категорія – «неавторитетні» вчителі, яких, на думку молоді, складають 15,6%.

3. Передумовою складання програми формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників є: результати та висновки проведеного нами констатувального експерименту; також узагальнений теоретичний та практичний досвід педагогіки, психології, теорії та методики фізичного виховання який адаптований до навчально-виховного процесу старшокласників.

Наслідками формування авторитету є: довіра та повага старшокласників до вчителів; вплив вчителів на ставлення, почуття і емоції, та поведінку учнів; беззаперечне виконання учнями своїх обов'язків і вказівок педагога; звернення учнів за допомогою та порадою до вчителя, і не лише в питаннях пов'язаних з фізичною культурою і спортом; підтримка ідей, думок та висловлювань; позитивна громадська думка; довіра до вчителів; а також наслідування поведінки вчителів молоддю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторитет учителя // С. У. Гончаренко. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. С. 14.
2. Балахничева Г. В., Заремба Л. В., Цьось А. В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання: навч. посіб. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 64 с.
3. Безверхня Г.В. Психологія фізичного виховання Умань, 2013. 42 с.
4. Бочелюк В. И., Черепехіна О. А.. Психологія спорту К.: Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
5. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. К., 1999. С.23.
6. Вейнберг Р. С. Психологія спорту К.: Олімпійська література, 2001. 335 с.
7. Випасняк І. П., Ковальчук Г. А., Презлята Г. В., Фотуйма О. Я. Педагогічна майстерність учителя фізичної культури. Навчальний посібник./За заг. ред. Г. В. Презлятої. Івано-Франківськ: Підприємство «ЦСТПРІ «ІНІН» ВОІ «СОІУ», 2011. 314 с
8. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. 576с.
9. Воронова В. І. Психологія спорту: навч. посіб. К.: Олімпійська література, 2007. 298 с.
10. Гапоненко Л. Розвиток рефлексії як психологічного механізму корекції професійної поведінки у педагогічному спілкуванні // Педагогіка і психологія. 2001. № 3-4. С. 81-89.
11. Драгнєв Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика: монографія Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 476 с.
12. Загальна педагогіка: Навч.посіб. К.: МАУП, 2002. 176 с.:
13. Зінченко В. Імідж учителя, або психологія одягу // Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід. 2008. № 4. С. 85-86.

14. Зязюн І. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. К., 2000. С. 4.
15. Іваній І. В. Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця фізичного виховання та спорту // Імідж сучасного педагога. 2016. № 4. С. 43-48.
16. Іваній І.В. Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту: [навч.-метод, посібник] Суми: Університетська книга, 2015. 128 с.
17. Каплінський В.В., Асаулюк І.О. Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури: Навчальний посібник. Вінниця: ПП «ТД «Сдельвейс і К», 2014. -294с.: іл.
18. Ковальчук Г.П., Присакар В.В. Педагогіка фізичної культури: Навчальний посібник Кам'янець-Подільський: Видавець 1111 Зволейко Д.Г., 2012. 424 с.
19. Корнєв М.Н., “Соціальна психологія”. К., 1995 р. С. 23
20. Король Л. Педагогічна майстерність вчителя: традиції та інновації // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. №4. С. 56-65.
21. Культура спілкування: Навч. Методичний посібник. К., 1997. 328с.
22. Курлянд З. Н. Формування професійної усталеності викладача вищої школи (Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в ХХІ столітті: теорія і практика). Одеса : 2002. С. 17-24.
23. Лоза Т.О. Готовність студентів до виконання професійно-педагогічної діяльності вчителя ФК і біосоціокультурні та педагогічні аспекти ФВіС.: Матеріали Всеукр. наукової конф. Суми, 2000. С.114.
24. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Романця. 2-ге вид., стереотип. К.: Либідь, 1996. 632 с.
25. Палеха Ю.І., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч.-метод. посіб. 2-ге вид., доп. К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2001. 164 с.

26. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, А. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. К.: Вища школа, 2004. 349 с.
27. Педагогічна майстерність: Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К.: Вища школа, 2004. 418 с.
28. Підласий І. П. Виховання замовляли? Х.: Основа, 2012. 112с.
29. Попова Л. Імідж сучасного педагога // Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід. 2008. № 3. С. 41.
30. Професійно важливі якості вчителя фізичної культури. Режим доступу : [https://studopedia.su/8_50722_profesiyno-vazhlyvi yakosti-vchitelya-fizichnoi-kulturi.html](https://studopedia.su/8_50722_profesiyno-vazhlyvi-yakosti-vchitelya-fizichnoi-kulturi.html)
31. Психологічні основи професійної майстерності вчителя фізичної культури. Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-10562-2.htm>
32. Савенкова Л. Комунікативність учителя. //Педагогіка толерантності. 1999.-№1.-С. 94-100.
33. Савчин М.В. Педагогічна психологія: навчальний посібник. Дрогобич, 1998. 99.с
34. Сергієнко Л. П. Інноваційний зміст системи підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту // Спортивний вісник Придніпров'я. 2013. № 3-4. С. 23-32.
35. Сипченко І. Художнє спілкування і формування особистості вчителя. // Рідна школа. 1997 № 7-8. С. 26-27.
36. Сисоєва С.О. Діяльність керівника загальноосвітньої школи в розвитку педагогічної творчості вчителів. К., 1991. С. 56.
37. Структура педагогічного спілкування. Режим доступу : https://pidruchniki.com/16030514/pedagogika/struktura_pedagogichnogo_splukuvannya
38. Сухомлинський В.О. Роль особи вчителя в духовному житті колективу та особистості Вибрані твори: В 5 ти тт. К., 1976. Т. 1. С. 36
39. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві // Вибр. твори: В 5 т. Т. 2. С. 421.

40. Тарасенко Г. С. Формування виховного потенціалу вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: культурологічний підхід // Наук. записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вип.6. Ч.2. Сер.: Педагогіка і психологія. Вінниця, 2002. С. 71-74.
41. Фіцула М.М. Педагогіка. Київ. 2000. С. 76.
42. Цикін В.А. Проблема формування оптимальної моделі вчителя.: Матеріали Всеукр. наукової конф. Суми, 2000. С.42-67.
43. Шевченко Л.М. Професійна спрямованість: методологічний // Науковий Вісник. К., 2005. Вип. 88. С. 204-215.
44. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: У 2 ч. Т.: Навчальна книга Богдан, 2002. Ч.2. 248 с.
45. Шиян Б.М., Вацеба О.М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2008. 276 с.
46. Яворська Г. Х. Сутність проблеми формування особистості професіонала (Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в ХХІ столітті: теорія і практика). Одеса : 2002. С. 104-112.
47. Ягупов В.В. «Педагогіка» Навчальний посібник, Київ 2002 р. С. 49.
48. Ярмаченко М. Д. Макаренко Антон Семенович // Енциклопедія освіти / гол. ред. Василь Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – ISBN 978-966-667-281-3. С. 471-472.

ДОДАТКИ

Визначення вагомості складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників

Авторитетний вчитель здатен ефективніше впливати на поведінку учнів. Для правильної організації цього процесу важливо знати, які складові найбільше впливають на завоювання ним авторитету.

Інструкція. Вам запропоновані складові авторитету вчителя фізичної культури. Їх потрібно розташувати у відповідності до вагомості при визначенні авторитету педагога. Для цього, зазначте місце навпроти складової (1 – найважливіша якість, 12 – найменш важлива якість).

Місце	Складові авторитету
	Професійно важливі якості (моральні; комунікативні, вольові; інтелектуальні)
	Компетентність (знання, вміння і навички)
	Зовнішність педагога (одяг, зачіска, міміка, дії)
	Педагогічний такт (міра педагогічної доцільності вчинків, слів, поведінки з учнями)
	Загальна культура поведінки
	Наявність у вчителя певних заслуг і успіхів
	Суспільна думка про вчителя (вчителів, випускників, батьків, інших впливових учнів)
	Стиль взаємодії з учнями (демократичний, авторитарний, ліберальний)
	Спортивний статус в минулому (звання, досягнуті результати)
	Свій варіант (впишіть) -

Дякуємо Вам за допомогу!

Визначення старшокласниками рівень авторитету вчителя фізичної культури

Успішне вирішення проблем навчального-виховного процесу залежить від вчителя (зокрема і вчителя фізичної культури). Важливу роль в цьому відіграє його авторитет серед учнів. Тому метою нашого дослідження є визначення складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Інструкція. Уважно прочитайте запитання і зазначте відповідь, яка співпадає з вашою думкою.

1. Клас _____

2. Стаття _____

3. Чи користується вчитель ФК у вас авторитетом?

Так В окремих питаннях Ні

4. На яке місце серед вчителів-предметників Ви поставите вчителя фізичної культури? ____

5. Відзначте якості, які притаманні вашому вчителю ФК (виберіть 5 якостей і відзначте їх у квадратику)

Якості

☐ Доброзичливий	☐ Комунікабельний.
☐ Терплячий, врівноважений	☐ Вимогливий.
☐ Чесний.	☐ Ерудований, компетентний
☐ Справедливий	☐ Любить і розуміє дітей (гуманний).
☐ Оптимістичний.	☐ Спостережливий.
☐ Охайний.	☐ Щирий
☐ Життєрадісний	☐ Творчий (креативний).
☐ Скромний.	☐ Оптимістичний
☐ Енергійний.	☐ Працьовитий

☐ Наполегливий.	☐ Організований та дисциплінований
☐ Чуйний.	☐ Прагматичний
☐ Принциповий.	☐ Відповідальний
☐ Наявність почуття гумору.	☐ Толерантний
☐ Песимістичний	☐ Замкнутий
☐ Егоїстичний	☐ Недостатньо компетентний
☐ Агресивний, тривожний	☐ Упереджений
☐ Безпринципний	☐ Не дотримується даних ним слів
☐ Байдужий	☐ Безвідповідальний
☐ Злий	☐ Неорганізований і недисциплінований
☐ Пихатий	☐ Конфліктний
☐ Злопам'ятний	☐ Байдужий
☐ Саркастичний	Ваш варіант
-

6. Чи достатній рівень знань вчителя в питаннях фізичної культури і спорту?

Так Ні

7. Чи цікаво вчитель проводиться урок фізичної культури? Так

Ні

8. Чи зрозуміло вчитель пояснює навчальний матеріал? Так Ні

9. Чи тактовно поводить вчитель ФК? Так Ні Не

завжди

10. Чи має вчитель ФК спортивні досягнення? Так

Ні

11. Якщо має, то які?

12. Чи вважаєте Ви вчителя ФК культурною людиною? Так Ні Не

завжди

13. Чи займається вчитель ФК фізичним вправами?

Так

Ні

14. Чи курить вчитель фізичної культури?

Так

Ні

15. Чи має вчитель приємну зовнішність (одяг, усмішка, спортивна тілобудова, охайний одяг)?

Так

Ні

Не за всіма компонентами

16. Визначте за описом стиль керування свого вчителя ФК (*обведіть свою відповідь*).

Демократичний стиль: учень є рівноправним партнером у спілкуванні; залучається до прийняття рішень; заохочується самостійність суджень учня, але відповідальні рішення приймає сам вчитель; основні методи впливу - спонукання, прохання, порада; вчитель висуває до себе підвищені вимоги.

Авторитарний стиль: одноосібне прийняття вчителем рішення; встановлений твердий контроль за виконанням своїх вимог; “Залізна” дисципліна, абсолютна влада; притискання ініціативності і самостійності, справжнє взаєморозуміння між учнями і вчителем відсутнє; відсутність обґрунтування своїх дій та рішень; основні методи впливу - наказ, повчання, розпорядження.

Ліберальний стиль: вчитель намагається уникнути самостійного прийняття рішень, передаючи ініціативу учням; контроль за навчально-тренувальною діяльністю здійснює час від часу. дії вчителя нерішучі, спостерігаються часті вагання; основні методи впливу – вмовляння, прохання.

Дякуємо Вам за допомогу!

Визначення авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників

Успішне вирішення проблем навчального-виховного процесу залежить від вчителя (зокрема і вчителя фізичної культури). Важливу роль в цьому відіграє його авторитет серед учнів. Тому метою нашого дослідження є визначення складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників. Ваша думка з цього приводу допоможе у проведенні наукового дослідження. Дайте відповіді на запропоновані запитання.

1. Вік _____
2. Стать _____
3. Стаж роботи _____ років
4. _____ Освіта
5. Ваші спортивні досягнення _____
6. Наскільки Ви задоволені своєю роботою?

7. Причини чому задоволений (незадоволений) роботою

8. Як на Вашу думку, чим визначається авторитет вчителя?

9. Чи користуєтесь Ви авторитетом серед старшокласників? (обведіть)

Так	Ні	В окремих питаннях
-----	----	--------------------
10. Перерахуйте Ваші позитивні особистісні і професійні якості.

11. Перерахуйте Ваші негативні особистісні і професійні якості.

12. Що заважає вчителю здобувати авторитет?

13. Ваш стиль спілкування (підкресліть)? авторитарний, демократичний, ліберальний

14. Чи маєте Ви шкідливі звички? Так Ні

15. Назвіть Ваші успіхи в педагогічній діяльності

16. Чи проявляють старшокласники зацікавленість до занять фізичним вправами?

Так Ні

17. З якої галузі наук Вам не вистачає інформації?

- Вистачає інформації
- З психолого-педагогічних
- З медико-біологічних
- З фізкультуриних
- Свій

варіант _____

18. Як про Вас відзиваються оточуючі? Позитивно Негативно

Незнаю

19. Чи користуєтесь Ви авторитетом серед колег по роботі?

Так Хотілося б краще Ні

Дякуємо Вам за допомогу!

ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ АВТОРИТЕТУ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ

Формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників потрібно починати з приходом педагога в школу. На початку педагогічної діяльності вчитель має формальний рівень становлення авторитету, його забезпечують диплом про закінчення педагогічного начального закладу, який дає право виконувати обов'язки вчителя та спортивні заслуги в минулому. Всі інші потрібно вдосконалювати впродовж діяльності.

Важливе значення для педагога, особливо початківця, має перше побачення з учнями. При першому побаченні з вихованцями необхідно тактично переконати їх, що не тільки через диплом і вік, а і завдяки глибоким знанням і високій культурі ви отримали право очолювати цей колектив. Задача педагога показати свої сильні сторони, уникнути помилок, а якщо вони трапились, - чесно визнати їх. З перших моментів спілкування вчителю важливо не підкреслювати своєї рольової переваги [56].

При складанні програми формування авторитету вчителя серед старшокласників, ми виходили з результатів проведеного нами констатуючого експерименту. В їх основу покладені знання з психології, педагогіки, теорії і методики фізичного виховання. Формування авторитету здійснюється комплексно, тобто робота одночасно проводиться за декількома складовими. На формування авторитету можуть впливати: життєві плани педагога, його прагнення, цінності, потреби, переконання, також можливості вчителя (сила волі, звички, здібності, рівень самооцінки, саморегуляція, досвід).

Завоювання педагогічного авторитету в конкретному класі залежить від рівня розвитку групової свідомості та складеної системи лідерства.

Формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників здійснюється в три етапи:

На першому етапі вчитель є джерелом необхідної інформації. Його особистісні якості можуть не фіксуватись. Хоч таке ставлення є ситуативним, оскільки в учнів немає достатньої інформації про вчителя.

На другому етапі вчитель стає референтною особою, до думки якого школярі прислуховуються і враховують її при вирішенні особистих і групових проблем. В той же час, є старшокласники, які можуть негативно ставитись до нього. Вони часто не сприймають оцінку вчителя, попри те вона все одно здійснює певний вплив на вчинки учнів. При характеристиці педагога учні, не заперечуючи його значення для них, часто можуть констатувати не тільки позитивні якості, але й негативні особистісні якості.

На третьому етапі вчитель стає авторитетним. Ця стадія характеризується якісно вищим, а ніж на двох попередніх етапах, рівнем значимості педагога для учня. Авторитетному вчителю авансується довіра, його думка визнається вірною. Вона сприймається як керівництво до дії. Характеризуючи педагога, який користується авторитетом, юнаки описують його якості виключно зі знаком «плюс».

Здійснювати самовдосконалення своєї особистості можна за допомогою самовиховання, що дасть можливість виробити в себе позитивні риси і подолати негативні. За допомогою самовиховання педагог може впливати на себе з метою розвитку і вдосконалення самого себе. Працюючи над собою важливо мати позитивне ставлення і бажання

Знання своїх особистих властивостей, рис характеру, рівня розвитку знань і вмінь допоможуть утворити і скоректувати програму самовдосконалення, опираючись на порівняння себе ідеального і себе реального. В програму самовиховання повинні бути включені засоби, форми і методи за допомогою яких вчитель зможе себе самовдосконалювати. Далі здійснюється сама робота над собою. Контроль

за цим може бути, як зовнішнім так і внутрішнім. І останнім компонентом програми самовиховання є корекція цієї програми із врахуванням результатів самоконтролю і самооцінки.

Процесу самовиховання сприяють змагання з іншими педагогами, прагнення бути кращим, критика і самокритика.

При роботі над формуванням авторитету вчитель може використовувати наступні прийоми: самопереконавання, самонавіювання, самопідбадьорювання, самозаохочення, самопримусу, самоаналізу, "правила моєї поведінки", самозобов'язання.

Приєм самопереконавання. Його суть полягає в тому, що вчитель у певній конкретній ситуації повинен знайти аргументи і за їх допомогою переконати себе в у правильності своїх рішень.

Приєм самонавіювання. Самонавіювання передбачає повторення вчителем подумки або вголос певних суджень.

Приєм самоаналізу. Він передбачає уміння аналізувати свої і вчинки, давати їм певну оцінку.

Професійні якості вчителя фізичної культури

Психолого-педагогічні дослідження показують, що авторитет вчителя залежить від особистісних якостей педагога. Необхідними типовими рисами поведінки сучасного вчителя фізичної культури, на думку старшокласників, є відповідальність, чесність, справедливість, тактовність, принциповість, гуманність, вимогливість та врівноваженість. Це означає, що вчителю для здобуття авторитету серед старшокласників, потрібно демонструвати, в першу чергу, саме ці моральні якості. Важливо також уникати прояву байдужості як до роботи так і до самих учнів, упередженості при оцінюванні старшокласників (їх виконання та поведінку), безвідповідальності, а також злопам'ятності та конфліктності, оскільки вони суттєво знижують авторитет педагога.

Моральне самовиховання заключається в тому, щоб морально необхідне перетворити в особистісно-потрібне, щоб будувати свою

поведінку у відповідності до норм моралі в різноманітних і конкретних випадках.

Відповідальність.

❑ Виховуючи в собі відповідальність вчитель повинен:

Окреслити собі модель відповідально поведінки (правила, норми, обов'язки). Така модель створюється за допомогою порівняння відповідальних і безвідповідальних вчинків (як своїх так і інших людей); самоаналізу дій та суджень; бесід, де моральні формули переносились на життєві ситуації.

❑ Усвідомити необхідність бути відповідальним.

❑ Здійснювати самооцінку і самоконтроль за своїми вчинками.

Аналізувати співвідношення між завданням, вибором поведінки, власними можливостями і реальним вчинком.

Виробити власну систему заохочення за відповідальні вчинки та систему покарань за безвідповідальні.

❑ Прогнозувати можливі варіанти відповідальної поведінки

Відчутти позитивне переживання від відповідальних вчинків, і негативне від безвідповідальних.

Відповідальність вимагає від особистості свідомого управління своїми вчинками і діяльністю, особливо при низькій мотивації. Для цього їй потрібно проявити волю зусилля. Волю зусилля є структурним елементом відповідальної поведінки.

Чесність, справедливість.

❑ Для виховання чесності і справедливості потрібно:

Тренувати справедливість і чесність, переборюючи себе і докладаючи зусилля (намагатись відверто говорити з учнями; бути об'єктивним при оцінюванні вчинків, поведінки як своєї так і учнів тощо).

Сформувати переконання бути чесним і справедливим через роздуми і зіставлення моральних прикладів.

?

Окреслити собі взірець чесної і справедливої поведінки. Вибирати адекватні засоби їх досягнення.

Заохочувати себе за чесні і справедливі вчинки, і карати за несправедливі і нечесні.

Співвідносити власні можливості з ідеалом, при цьому враховували ситуаційні фактори.

Визначити причини прояву нечесних і несправедливих вчинків.

Виховувати в собі витримку, яка лежить в основі чесності і справедливості.

Принциповість.

Принциповою називають людину, яка суворо притримується визначених нею принципів. До принципів ми відносимо якісь основні правила, керівну ідею, глибоке переконання, усталений погляд на речі. Принципова людина є непохитна у своєму ставленні, діях. Вона виключає будь які відхилення від визначених принципів.

Особливу роль при вихованні принциповості відіграють переконання вчителя, які характеризують світогляд педагога, надають його вчинкам значущості та спрямованості. Особисті переконання є передумовою активності вчителя. Отже, вчитель має бути переконаний, що обрані ним принципи необхідно дотримувати.

?

Для виховання принциповості також потрібно:

Визначити принципи, яких вчитель буде дотримуватись у своєму житті і роботі.

?

Здійснювати контроль за ефективністю дотримання принциповості.

?

Самовиховання потребує від вчителя тривалих **вольових зусиль**.

Обґрунтувати дотримання вами принципів для учнів.

Гуманність

Гуманність - людяний у своїх діях і любляче ставлення до інших людей. Педагогічна любов проявляється у великому терпінні і чуйній

обережності вчителя, у захопленні успіхами дітей, у праві й обов'язку «віддавати серце дітям».

❑ **Для виховання гуманності потрібно:**

❑ Визначити критерії оцінки гуманності.

Порівняти з педагогами, які на вашу думку є гуманними, і визначити
❑ Подібність чи розбіжність між вами.

❑ Аналізуйте причини порушення правил гуманної поведінки.

❑ Толерантно ставтесь до поглядів, цінностей юнаків.

Виявляйте захоплення успіхами школярів.

Вимогливість.

Вимогливість – це здатність вплинути на психічний і моральний світ дитини в певному напрямі, зближуватися з нею, здобувати довіру, любов і повагу, глибоко проникати у їх внутрішній світ, конструювати і проектувати його [41]. Вимогливість проявляється в оцінці виконання учнями поставлених завдань, дотриманні правил поведінки на уроці та за його межами, у вихованні морально-вольових якостей.

❑ **Для виховання вимогливості потрібно:**

❑ Переконайтеся у доцільності обраних вами вимог.

❑ Поясніть старшокласникам необхідність дотримання певних вимог.

❑ Поєднуйте вимогливість з любов'ю і розумінням учнів.

Допомагай дітям при подоланні труднощів з якими вони зустрічаються при виконанні вимог.

Врівноваженість

Врівноважений педагог здатний контролювати себе, розумно управляти своїми психічним станами і поведінкою, діяти зважено, зберігати спокій у складних життєвих ситуаціях. В основі цієї якості лежать механізми: самоконтроль, самооцінка і саморегуляція людиною своїх дій, поведінки та власних психічних процесів. Результатом цих процесів є корекція програми по самовдосконаленню. Перехід до

саморегуляції відбувається на основі усвідомлення вчителем своїх психічних процесів.

❑ **Для виховання врівноваженості потрібно:**

❑ Визначити критерії врівноваженої людини.

Порівняти себе із самим собою (“Я” – у минулому - теперішньому –
❑ Майбутньому), для визначення динаміки виховного процесу.

Підкріпити врівноважену (неврівноважену) поведінку через
❑ застосування санкцій.

❑ Використовувати метод «Аутотренінгу»,

Формувати навичку і звичку врівноваженої поведінки через використання прийомів привчання і вправляння, які сприяють прояву і закріпленню врівноваженої поведінки.

Загальні і спеціальні знання.

Щоб успішно впливати на учнів, педагог повинен показати їм, що він поправу, завдяки блискучому знанню предмету, ерудиції, життєвому досвіду поставлений на чолі колективу.

Компетентний педагог викликає повагу, захоплення, а також бажання в учнів до самовдосконалення. Компетентність це така характеристика людини, яка виражається в наявності в неї знань, умінь і навичок, достатніх для вирішення якої-небудь проблеми, заняття тою чи іншою діяльністю. Також при взаємодії з старшокласниками, вчителю фізичної культури важливо систематично, тактично демонструвати учням свої знання, кругозір, здібності, вміння.

Предметно-професійні вміння.

Під вміннями більшість психологів розуміють володіння системою операцій, способів і прийомів, які дозволяють ефективно вирішити педагогічну задачу у відповідності до мети та умов. Вони сформовані на основі особистих здібностей для виконання педагогічних функцій, і лежать в основі педагогічної майстерності. Вміння завжди передбачає використання знань, які здобуті при виконанні дій, подібних.

❑ Для покращення гностичних вмінь потрібно:

❑ Навчитись користуватись навчально-методичною літературою.

Вивчати індивідуальні можливості учнів. Для цього потрібно проводити елементарні дослідження та аналізувати їх результати.

Конструктивні вміння - це вміння конструювати, планувати свою діяльність.

❑ Для удосконалення конструктивних вмінь потрібно:

❑ Здійснювати перспективне та поточне планування.

❑ Здійснювати корекцію планів у відповідності до певних умов.

❑ Навчитись формувати педагогічні завдання.

Формувати індивідуальні програми для учнів з різним здібностями.

Організаторські вміння - це вміння проявляються в організації навчання, праці і відпочинку учнів, у діловитості при проведенні всіляких заходів, у встановленні ділових внутрішньо колективних зв'язків. Вони включають здатність оцінювати умови, приймати рішення і домагатися їхнього виконання. Організаторські вміння залежать від цілого комплексу особистісних якостей вчителя.

❑ **Для удосконалення організаторських вмінь потрібно:**

❑ Стати лідером в учнівському та педагогічному колективах.

❑ Здійснювати на юнаків психологічний вплив.

Знаходити оптимальні вирішення і вдалі виходи зі складних ситуацій.

❑ Копіювати організаторські вміння своїх колег, інших осіб.

❑ Переносити досвід організаційних дій в нові ситуації.

❑ Планувати і реалізувати дії за своїм завданням.

Проявляти самостійність та ініціативність при проведенні організаційних заходів.

❑ **При спілкуванні з учнями потрібно:**

формувати почуття “ми”;

?

?

демонструвати єдність поглядів з учнями;

встановити особистісний контакт, за якого кожен учень відчуватиме, що звертаються саме до нього (називаючи ім'я, повторюючи вдало висловлене міркування учня);

?

демонструвати власне ставлення через усмішку, інтонацію, експресивність рухів, міміку, психологічну дистанцію;

?

виявляти розуміння внутрішнього стану юнака;

?

виявляти інтерес до учнів;

створювати ситуації успіху.

Дотримання вчителем норм педагогічного такту.

Педагогічний такт можна визначити як педагогічний підхід до учнів. Педагогічний такт дозволяє вчителю творчо вирішити навчально-виховні завдання із врахуванням конкретних умов, вікових та індивідуальних особливостей учня [42]. Педагогічний такт базується на витримці і врівноваженості. Його основу складають, уважність, вміння зрозуміти переживання і психічний стан учнів, прагнення йому допомогти. Авторитетні вчителі, як правило, володіють педагогічним тактом (вони чуйні, уважні і вимогливі до дітей, поважають їхню гідність, творчо вирішують педагогічні питання, ініціативні, винахідливі, володіють прийомами саморегуляції, не допускають грубості і не застосовують антипедагогічних впливів, володіють навичками і звичками культурної поведінки, досконало знають свій предмет і методіку викладання, мають високий моральний облік) [42].

Такт присутній там, де є вихід за межі стандарту. Він завжди супроводжує творчу діяльність вчителя, його незадоволення досягнутим, постійну потребу самовдосконалюватися. Педагогічний такт супроводжують гостре відчуття міри, педагогічної доцільності того, що здійснює педагог у своїй практичній діяльності. Він залежить від розвиненості психолого-педагогічного мислення, загальної культури, волі та характеру вчителя.

Тактовний вчитель позитивно впливає на виховання учнів, навіть важковиховуваних. Обов'язкова передумова педагогічного такту – знання індивідуальних особливостей учнів, їх настрою і переживань.

Успіхи в роботі вчителя.

Жодна діяльність не буде результативною, якщо особистість не усвідомлює мети, заради якої необхідно долати труднощі і перешкоди. Ціль буде бажаною для вчителя в випадку, якщо вона збігається з задоволенням його потреби.

Для досягнення успіху в роботі потрібно:

Виявити бажання самовдосконалюватись в професійній діяльності.

Визначити мету і завдання своєї діяльності.

Визначити власний реальний рівень досягнутих результатів у педагогічній діяльності.

Визначити власні можливості при досягненні мети педагогічної діяльності.

Скласти програму досягнення успіху в діяльності.

Поділити процес досягнення успіху на маленькі етапи, щоб відчувати постійний прогрес в їх проходженні.

Поступово підвищували вимоги до себе при вирішенні завдань досягнення успіху.

Організовувати власне життя і дисциплінувати себе при вирішенні поставлених завдань.

Проводити адекватну самооцінку своєї діяльності (спостереження за собою нібито з боку, порівняння себе з іншими, порівняння себе з самим собою).

Доводити позитивні результати своєї діяльності до відома старшокласників.

Загальна культура поведінки

У структурі авторитету вчителя наявність педагогічної культури посідає особливе місце, оскільки поняття «вчитель» і «культура» є нероздільними.

Педагогічна культура залежить від цінностей вчителя, оскільки визначає напрямок і силу його активності; від розвиненого педагогічного мислення; способів діяльності вчителя.

☐ **Для вироблення загальної культури поведінки потрібно:**

☐ Познайомитись з моделлю педагогічної культури.

☐ Визначити рівень своєї культури.

Збільшувати обсяг знань про культуру загалом і фізичну культуру
☐ зокрема, її норми, матеріальні і духовні цінності.

Знати самому і знайомити учнів з правилами і нормами культурної поведінки з метою їх вивчення і оцінювання (самооцінювання).

Стиль керівництва вчителя фізичної культури.

У процесі спільної діяльності вчителя і учнів взаємозв'язок між ними здійснюється за допомогою спілкування. За рахунок спілкування вчитель обмінюється інформацією (повідомляє завдання уроку, пояснює техніку фізичних вправ, пояснює теоретичний матеріал); пізнає і формує особистість учня (виявляє їх ставлення до спортивної діяльності, виховує морально-вольові якості, їх цінності та світогляд); організовує, контролює і оцінює діяльність школярів; змінює їх психічний стан; висловлює своє ставлення до ситуації, особистості учня, діяльності; сприяє самоствердженню.

Найкращі стосунки старшокласників з вчителями складаються зазвичай тоді, коли педагоги дотримуються демократичного стилю керівництва. Цей стиль найбільше сприяє вихованню самостійності, творчості, ініціативності, активності юнаків. Тому при організації
☐ діяльності учнів, при спілкуванні вчителю потрібно:

Зробити учня рівноправним партнером у спілкуванні. Максимум вимогливості і поваги до нього.

?

Заохочувати самостійність суджень школярів, але відповідальні рішення приймає сам вчитель.

Довіряти старшокласникам і здійснювати напів-контроль, напів-нагляд за виконанням поставлених завдань.

?

Основні методи впливу - спонукання, прохання, порада.

?

Завжди пояснювати та обґрунтовувати свою оцінку, рішення, дії.

?

Не виділяти серед учнів “любимчиків” і “нелюбимих”.

?

Висувати до себе такі ж вимоги як і до інших.

?

В роботі враховувати особисті взаємні симпатії та антипатії.

?

Використовувати теплу і приємну інтонацію та почуття гумору.

?

При спілкуванні бути тактовним з учнями.

Встановити контакт з неформальними лідером класу з метою використання його у своїй діяльності.

?

Вмійте визнавати свої помилки.

Використовувати позитивну оцінку роботи учнів, яка має домінувати над негативною.

Використовувати загальну оцінку недоліків. Вважати більш продуктивною бесіду наодинці.

?

Не демонструйте свою перевагу над учнями.

Не нав'язуйте свої позиції, а використовуйте поради.

Ведення вчителем здорового способу життя.

Одним із компонентів, який складає авторитет спортивного педагога, на відміну від інших вчителів предметників, на думку старшокласників, є ведення вчителем здорового способу життя. Для учнів важливо, щоб вчитель не тільки теоретично розказував, але й практично демонстрував його переваги. Якщо він допускає в побуті аморальні вчинки, це відразу стає відомим, і тоді навіть при позитивних якостях авторитет його втрачається. Тому, спортивний педагог повинен займатись фізичними вправами (робити ранкову гімнастику, бажано на вулиці, щоб діти могли це бачити; ходити в басейн; їздити на лижах та велосипеді; грати у

спортивні ігри разом з дітьми; працювати в тренажерному залі; ходити в походи тощо); не мати шкідливих звичок; активно відпочивати; раціонально харчуватись; займатись загартування свого організму. Не в залежності від віку, статі, тілобудови вчитель повинен показати техніку виконання фізичних вправ. Тому для вчителя фізичної культури необхідно завжди тримати себе у «спортивній формі».

Суспільна думка про вчителя.

Суспільна думка – думка про що не-будь чи кого не-будь, яка склалась в даний час у більшості членів колективу. Думка оточуючих може впливати на авторитет вчителя фізичної культури серед учнів, оскільки до їх ставлення, особливо авторитетних людей, юнак може прислуховуватись і найбільше на першому етапі формування колективу де в нього є барак інформації про вчителя. Якщо думка про вчителя позитивна – це авансує і позитивне ставлення учнів до нього.

Знання вчителя про те, як його сприймають і оцінюють інші, допомагає правильно оцінити свої власні якості, сприяє їх формуванню і корекції.

Зовнішність вчителя.

Вчитель впливає на учнів комплексом взаємопов'язаних елементів зовнішності. Складовими зовнішності є: мовлення (інтонація, голос, дикція, дихання), техніка рухів (постава, хода, жести, міміка), зовнішній вигляд (одяг, взуття, зачіска, парфуми), догляд за своїм тілом.

☐

Для створення приємної зовнішності потрібно:

Завжди проводити урок у спортивній формі (по можливості з врахуванням вимог моди), проте вона має бути охайною та чистою.

☐

Обмежити свою зовнішність прикрасами (особливо жінки), це може викликати травматизм на занятті.

☐

Зачіска не повинна заважати навчально-тренувальному процесу.

Косметики повинно бути обмаль, оскільки вчитель може спітніти під час занять і це зробить його зовнішність непривабливою.

?

?

Стежити за своєю тіло будовою.

?

Чоловіки завжди повинні бути поголені.

Не варто користуватись дезодорантом, туалетною водою чи одеколоном з різким, сильним запахом.

Жест педагога мусить бути органічним та стриманим. Ніколи не вказуйте на учня пальцем.

Ніколи не обирайте «закриту» позу, вона свідчить про ваше небажання спілкуватись з учнями.

?

Не допускайте мовленнєвих шаблонів і виразів, слів – паразитів.

Голос вчителя має звучати впевнено і мажорно, оскільки це впливає на активність учнів на уроці.

?

Не можна спілкуватись мовою «суржика».

Пам'ятайте, що будь-яка деталь у вашому зовнішньому вигляді й поведінці має виховне значення.

Передумовою складання програми формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників є: результати та висновки проведеного нами констатуючого експерименту.

1. Формування стійкого авторитету відбувається за рахунок збільшення кількості складових та підвищення рівня сформованості кожної з них.

2. Формування авторитету вчителя здійснюється в три етапи: 1) «вчитель - джерело інформації», 2) «вчитель - референтна особа», 3) «вчитель - авторитетна особа».

□ «Вчитель - джерело інформації» - особистісні якості вчителя учнями ще не сприймаються (або сприймаються негативно). Таке ставлення є недовгим і ситуативним. Воно складається і реалізується тільки в умовах браку інформації і рушиться, якщо вона в достатньому обсязі є доступною для юнаків.

□ «Вчитель - референтна особа» - вчитель користується авторитетом в референтній групі старшокласників. Це зазвичай юнаки, які займаються спортом, або учні які виявляють зацікавлення до уроку «фізичної

культури». До думки такого вчителя школярі прислуховуються і враховують її при вирішенні особистих і групових проблем. В той же час висока референтність вчителя не виключає можливості негативного ставлення учнів до нього як до особистості. Учні часто не сприймають оцінку вчителя. Проте хоч позиція чи оцінка вчителя не приймається школярами, вона все одно здійснює певний вплив на вчинки учнів.

□ «Вчитель - авторитетна особа» - ця стадія характеризується якісно вищим, а ніж на двох попередніх етапах, рівнем значимості педагога для учня. Авторитетному вчителю авансується довіра, його думка визнається вірною. Такі стосунки є прикладом яскраво вираженої особистісної переваги і мають глибоко емоційне забарвлення.

3. На формування авторитету можуть впливати: життєві плани педагога, його прагнення, цінності, потреби, переконання, також можливості вчителя (сила волі, звички, здібності, рівень самооцінки, саморегуляція, досвід).

4. Процес формування авторитету вчителя передбачає здійснення самовиховання, яке спрямовується на когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти.

5. До таких методів відносяться: самопереконавання, самонавіювання, самопідбадьорювання, самозаохочення, самопримусу, самоаналізу, "правила моєї поведінки", самозобов'язання.

6. Результатом вже сформованого авторитету є: повага та довіра зі сторони старшокласників саме до вчителя; позитивна думка про вчителя; віра в нього: в його розум, волю, моральність; наслідування поведінки юнаками.